

Husserl, Idee der Phänomenologie

Hendrik Adriaanse

◆ bytový seminář, česky | německy, vznik: 9. 1. 1988

◆ private seminar, Czech | German, origin: 9. 1. 1988

Husserl, Idee der Phänomenologie [1988]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1988-01-09 Hendrik Adriaanse – Husserl (3)_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: 9. 1. 88, Adriance, druhé pokračování. Dnešek máme první přednášku.

Die erste Seite, Seite 17 dieser Vorlesung, spricht etwa für sich. Ich weise nur auf ein paar Worte hin, die da eine gewisse auffällige Rolle spielen.

Hejdánek: Já jenom poukážu k několika slovům na té první straně, 17. té přednášky, která sama o sobě mluví.

Jiný hlas: *Erstens das Wort „selbstverständlich“, das wir in Zeile 7 unter anderem, Zeile 8 finden.*

Hejdánek: Nejprve u slova „samozřejmě“, „samozřejmě“, v řádce 8, v českém překladu tam to máte před sebou, tam to v řádce 2, 4, 6, taky 8.

Jiný hlas: *Man findet es auch auf Seite 18, Zeile 17 und Seite 19, Zeile 3.*

Hejdánek: Také na stránce 18. v řádce 17, opět a na 19. stránce je to na třetím řádku.

Jiný hlas: *Also das ist ein Wort, das mehrmals vorkommt in diesem Text und das Husserl gebraucht als Charakteristik für die natürliche Denkhaltung.*

Hejdánek: Častěji se vyskytuje v tomto textu toto slovo a Husserl je používá jako charakteristiku pro ten přirozený myšlenkový postoj.

Jiný hlas: *Für die natürliche Denkhaltung sind die Dinge in der Welt selbstverständlich da.*

Hejdánek: A pro ten přirozený myšlenkový postoj jsou ty věci ve světě samozřejmě dány.

Jiný hlas: *Man stellt sich dabei keine Fragen.*

Hejdánek: Nepředstavují mu žádné otázky.

Jiný hlas: *Für die natürliche Denkhaltung ist mit anderen Worten die Welt einfach gegeben.*

Hejdánek: Jinými slovy pro přirozený myšlenkový postoj je svět prostě dán.

Jiný hlas: *Und wie wir aus dieser ersten Vorlesung wissen, wird diese natürliche Denkhaltung dann mit einer philosophischen kontrastiert.*

Hejdánek: A tento přirozený myšlenkový postoj je kontrastován s oním *filosofickým* v této první přednášce.

Jiný hlas: *Für die Philosophie ist die Beziehung zu den Dingen in der Welt und zur Welt als Ganzes alles andere als selbstverständlich.*

Hejdánek: Pro *filosofii* vztah k věcem ve světě a k světu jako celku je všechno jiné než samozřejmost.

Jiný hlas: *Die philosophische Denkhaltung ist, wie Husserl auch mal sagen kann, eine widernatürliche Denkhaltung.*

Hejdánek: *Filosofický* myšlenkový postoj je, jak Husserl může říkat, protipřirozený myšlenkový postoj.

Jiný hlas: *Das muss man immer behalten.*

Hejdánek: To musíme mít stále na zřeteli.

Jiný hlas: *Zweites Wort, auf das ich hinweisen möchte, Zeile 13, da finden wir den Ausdruck „inmitten einer Welt“.*

Hejdánek: Druhé slovo, na které chci poukázat, v řádce 13. Tam najdeme výraz „uprostřed světa“, *inmitten einer Welt*.

Jiný hlas: *Ist das zweite Absatz, bitte.*

Hejdánek: Je to ten druhý odstavce, prosím. Tedy v tomto máte „ve světě“ přeloženo, jo?

Jiný hlas: *Es sind nicht nur die Dinge in der natürlichen Denkhaltung selbstverständlich gegeben, sondern auch die Welt als Ganzes.*

Hejdánek: Nejenom věci v přirozeném myšlenkovém postoji, nýbrž svět jako celek je samozřejmě dán.

Jiný hlas: *Es ist wichtig, das einzusehen, denn was bei Husserl in der phänomenologischen Reduktion geschehen wird, ist, dass nicht nur die Selbstverständlichkeit der Dinge, sondern die Selbstverständlichkeit der ganzen Welt in Frage gestellt wird.*

Hejdánek: Je důležité to nahlédnout, neboť to, co se u Husserla v *fenomenologické redukci* stane, je, že

se nestaví v otázku jenom samozřejmost věcí, nýbrž samozřejmost celého světa, který je tedy opatřen tím indexem nuly nebo je v závorce.

Jiný hlas: *Und dann als drittes Wort in Zeile 17 das Wort „Urteile“.*

Hejdánek: Třetí slovo v řádce 17. Soudy, Urteile.

Tam je to začátek toho odstavce třetího. Ke světu se vztahují naše soudy, Urteile.

Jiný hlas: *Es ist nicht nur so, dass uns in der Wahrnehmung die Dinge selbstverständlich gegeben sind und die Welt selbstverständlich gegeben ist, sondern wir bauen darauf auch mit Selbstverständlichkeit unsere Urteile auf.*

Hejdánek: Nejenom tedy jsou nám věci ve vnímání a svět jako celek dány samozřejmě, nýbrž my na tom budujeme zase se samozřejmostí své soudy v tom přirozeném myšlenkovém postoji.

Jiný hlas: *Durch die Urteile entsteht ein Erkenntniszusammenhang und nicht nur ein Erkenntniszusammenhang, sondern auch ein fixes Gebäude der Erkenntnis.*

Hejdánek: Pomocí těchto soudů vzniká souvislost poznatků a nejenom souvislost poznatků, nýbrž také pevná stavba poznání.

Jiný hlas: *In den Urteilen wird unsere Erfahrung sozusagen fixiert und mit den Urteilen treten also auch die Vorurteile auf den Plan und damit ist dann natürlich auch die Quelle der Irrtümer gegeben.*

Hejdánek: V těch soudech je fixována naše zkušenost a se soudy se objevují také předsudky a tím je dán také zdroj omylů.

Jiný hlas: *Die natürliche Erkenntnis birgt in sich Urteile und Vorurteile und so auch mögliche Irrtümer. Darum ist die philosophische Befragung der natürlichen Denkhaltung nötig.*

Hejdánek: Přirozené poznání v sobě skrývá soudy, předsudky a také možné omyly. A proto je to filosofické dotazování přirozeného myšlenkového postoje nutné.

Jiný hlas: *Soweit zur Erklärung der ersten Seite. Ich weise darauf hin, dass in dem Absatz, der unten an der Seite anfängt und die dann auf die folgende Seite fortläuft, dass darin eine sehr interessante Theorie sehr knapp entfaltet wird über ein Problem, über das wir gestern Abend sehr ausführlich gesprochen haben, nämlich die Stimmigkeit und Unstimmigkeit der Urteile untereinander.*

Hejdánek: Potud tedy vysvětlivky k té první stránce. Poukazuji na to, že v tom odstavci, který začíná dole na té stránce, a to je ten odstavec tady v tom českém překladu čtvrtý na druhé straně a tak dále, a pokračuje na té další stránce, se v něm rozvíjí velmi zajímavá teorie v té stručnosti o problému, o kterém jsme hovořili včera večer, totiž o shodě a neshodě soudů mezi sebou.

Jiný hlas: *Und aus diesen Absätzen kann man sehen, dass auch auf der Ebene der natürlichen Denkhaltung die Erkenntnis erst zustande kommt in einem im Prinzip unendlichen Prozess von Bestätigung und Verneinung von früheren Erfahrungen durch aktuelle Erfahrungen.*

Hejdánek: Z těchto odstavců je zřejmé, že i na té rovině toho přirozeného poznání dochází k nekonečnému procesu jednak potvrzování, jednak popírání předchozích zkušeností skrze ty nynější.

Jiný hlas: *Oben auf Seite 18 sehen wir, dass diese Stimmigkeit oder Unstimmigkeit auf logischer Ebene vorkommen kann...*

Hejdánek: Nahoře na straně 18 je zřejmé, že k té souhlase nebo nesouhlase může docházet na logické rovině především...

Jiný hlas: *...und im folgenden Absatz auch auf der Ebene der Erfahrung.*

Hejdánek: ...a v dalším odstavci na rovině zkušenostní.

Jiný hlas: *Erfahrungsgründe streiten mit Erfahrungsgründen, sagt Husserl. Nehmen wir an, wir stehen am Ufer des schottischen Sees Loch Ness. Wir sehen da plötzlich etwas riesenhaft Großes sich aus der Wasseroberfläche empor kommen. Es bewegt sich wie ein Organismus und wir denken, es ist ein Tier. Aber aus dem, was uns übrigens von der Tierwelt bekannt ist, wissen wir, dass es Tiere solchen Umfangs nicht geben kann.*

Hejdánek: Důvody ze zkušenosti se přou s jinými důvody ze zkušenosti, jak říká Husserl. Dejme tomu, že stojíme na břehu skotského jezera Loch Ness a najednou spatříme, že se něco obrovského pozvedá z

hladiny. Pohybuje se to jako organismus a tu si pomyslíme: to je zvíře. Ale co jinak víme ze světa zvířat, nás vede k tomu, že si řekneme, že něco takového obrovského by se nemohlo z hladiny zvednout.

Jiný hlas: *Nun, da stehen wir also vor so einem Zweifelsfall. Sollen wir annehmen, dass wir es hier mit einem bisher unbekannten Tier zu tun haben, oder sollen wir das, was wir wahrzunehmen glauben, anders deuten, etwa als einen optischen Betrug?*

Hejdánek: A tu stojíme právě před takovou pochybností. Máme připustit, že máme co do činění s jakýmsi dosud neznámým zvířetem, anebo to, co se domníváme, že vnímáme, máme vyložit jinak, jako třeba optický klam?

Jiný hlas: *Da hat man also ein Beispiel eines Falles, wo Erfahrung mit Erfahrung streitet. Und alle Erfahrung baut sich so auf, dass in einem fortlaufenden Prozess Erfahrungsstreitigkeiten geschlichtet werden. In dem Prozess werden sie geschlichtet oder entschieden, kann man auch sagen. Und so schreitet die Erkenntnis fort.*

Hejdánek: Tady máme příklad možnosti, že se spolu přou dvě zkušenosti. Veškerá zkušenost se buduje tak, že v procesu se tyto zkušenostní spory rozhodují. V procesu střetávání různých zkušeností se rozhoduje o té či oné jako pravé nebo nesprávné. A tak postupuje poznání.

Jiný hlas: *Das sehen wir im folgenden Absatz. Auf der natürlichen Ebene findet also ein unablässiger Erkenntnisfortschritt statt. Der Fortschrittsgedanke ist also in dem wissenschaftlichen Denken viel tiefer verwurzelt als in dem philosophischen Denken.*

Hejdánek: To vidíme v dalším odstavci, že na rovině přirozeného poznání dochází k nepřetržitému, stálému pokroku. Myšlenka pokroku je ve vědeckém myšlení daleko hlouběji zakotvena než v rovině filosofického myšlení.

Jiný hlas: *Für das wissenschaftliche Denken, das ein natürliches Denken ist, dass die selbstverständlich bereitliegende Gegenstände nur entdeckt zu werden brauchen. Und diese Entdeckung ist sozusagen nur eine Frage der Zeit. Man kann das Gebiet der bereitliegenden Gegenstände im Prinzip unbeschränkt nach allen Richtungen durchschreiten.*

Hejdánek: Pro vědecké myšlení, které je myšlením přirozeným, ty předměty, které jsou s námi naprosto samozřejmě, mají být v této samozřejmosti odkryty. Odkrytí je jen otázkou času. Je možno procházet územím nebo oblastí těchto přirozeně se podávajících předmětů a všemi směry je projít.

Jiný hlas: *Alles, was zum Gebiet des Erkennbaren gehört, bildet eine fraglose Möglichkeit, wie er am Ende dieses Absatzes sagt. Eine unfragliche Möglichkeit.*

Hejdánek: Všechno, co patří k tomuto území, tvoří bezproblémovou možnost, jak říká na konci tohoto odstavce: je to území bezproblémových možností, *unfragliche Möglichkeit*.

Jiný hlas: *Mit dieser Denkhaltung, dieser natürlichen Denkhaltung, wird nun also die philosophische kontrastiert. Und ich weise noch darauf hin, dass Husserl hier unten auf Seite 18 das Wort Denkhaltung gebraucht, wo er in dem ersten Satz auf Seite 17 das Wort Wissenschaft gebraucht.*

Hejdánek: S tímto přirozeným myšlenkovým postojem je tedy uváděn kontrast filosofického myšlení. Chci ještě poukázat na to, že na straně 18 používá Husserl slova myšlenkový postoj, *Denkhaltung*, zastupně za to, co na straně 17 na počátku používá jako slovo věda, *Wissenschaft*.

Jiný hlas: *Meiner Meinung nach ist das Wort Denkhaltung ein umfassenderes Wort, hat eine umfassendere und tiefergreifende Bedeutung als das Wort Wissenschaft.*

Hejdánek: Podle mého názoru je slovo myšlenkový postoj, *Denkhaltung*, slovem obsáhlejším, má hlubší a širší význam než slovo věda, *Wissenschaft*.

Jiný hlas: *Die Denkhaltung ist das, was Wissenschaft entweder natürlicher oder philosophischer Art erst möglich macht. Aus dem also Wissenschaft entspringt.*

Hejdánek: Teprve z toho myšlenkového postoje může věda vznikat.

Jiný hlas: *Es kommt also nicht nur auf Wissenschaft an, sondern auf das, aus dem Wissenschaft entspringt, auf die Denkhaltung, auf die Attitüde, wie man heutzutage vielleicht sagen will.*

Hejdánek: Tedy na tomto postoji, na této *attitüde*, které vděčí věda jako taková za svůj původ, na tom

záleží.

Jiný hlas: *Philosoph ist nicht der, der dieses oder das weiß, sondern der einen gewissen Habitus, eine gewisse Denkhaltung.*

Hejdánek: Filosof není ten, kdo to či ono ví, nýbrž ten, kdo má určitý *habitus*, určitý myšlenkový postoj.

Jiný hlas: *In diesem Wort Denkhaltung kommt also zwischen den Zeilen gleichsam das ganze philosophische Pathos Husserls zum Ausdruck.*

Hejdánek: V tomto slově, myšlenkový postoj, jakoby mezi řádky dochází k tomu, že je vyjádřen celý *pathos* Husserlova snažení. Ještě si připomeneme, že k tomuto přirozenému myšlenkovému postoji, který je typický pro vědu, tam patří nejenom přírodní vědy, nýbrž i duchovní vědy, včetně matematiky a logiky.

Jiný hlas: *Es ist also auffällig, dass Husserl, der als Mathematiker ausgebildet worden war, die Philosophie nicht more geometrico sozusagen auf mathematische Weise ausgearbeitet wissen will, sondern Philosophie und Mathematik streng voneinander trennt.*

Hejdánek: Zajímavé je, že Husserl, který byl původně matematikem, nechce svou filosofii budovat způsobem *more geometrico*, nýbrž činí příkrý rozdíl mezi filosofií a matematikou. Přecházíme ke stránce 19, to znamená, v českém překladu stránka 8, že?

Jiný hlas: *Diese Seite 19 setzt den Gedankengang über die natürliche Denkhaltung noch etwas weiter fort und betont, dass auch innerhalb dieser natürlichen Denkhaltung die Erkenntnis schon gewissermaßen zum Problem werden kann.*

Hejdánek: Na této stránce se myšlenkový pochod týkající se přirozeného myšlenkového postoje dál rozvíjí a připouští, že už na půdě, v rámci přirozeného myšlenkového postoje, se poznání stává určitým problémem.

Jiný hlas: *Erkenntnis wird dann aber – und das ist sehr wichtig – Erkenntnis wird dann aber als eine Tatsache der Natur, als eine reale Gegebenheit betrachtet. Was soll man sich dabei vorstellen?*

Hejdánek: Poznání je pak uvažováno jako skutečnost přírody, jako reálná danost. Co si máme pod tím představit?

Jiný hlas: *Ich denke, dass innerhalb dieser natürlichen Denkhaltung von Erkenntnis auf die gleiche Weise die Rede sein kann, wie etwa vom natürlichen Stoffwechsel im Körper oder des Atemholens oder so.*

Hejdánek: Asi tak, že o poznání na této přirozené rovině uvažování lze přemýšlet zrovna tak jako třeba o výměně látkové v těle nebo o procesu dýchání a tak dále.

Jiný hlas: *Und so, wie ein Physiologe den Mechanismus des Atemholens erforschen kann, so kann ein Psychologe – und hier ist das Wort Psychologie sehr wichtig – so kann ein Psychologe die Mechanismen der Erwerbung der Erkenntnis untersuchen.*

Hejdánek: Podobně jako může zkoumat fyziolog třeba proces dýchací, tak zase může psycholog zkoumat mechanismus nabývání, získávání poznatků, poznání.

Jiný hlas: *Wichtig ist hier der Satz in Zeile 11 und folgende: Die Erkenntnis ist eine Tatsache der Natur, sie ist Erlebnis irgendwelcher erkennender organischer Wesen, sie ist ein psychologisches Faktum.*

Hejdánek: Důležitá je ta věta na stránce 8... poznání je skutečností přírody, je to prožitek... tam je to špatně přeloženo, není to jednotné číslo, nýbrž těch určitých organických bytostí, poznávajících, je to psychologický fakt. Tam máte jednotné číslo, tak tam je chyba, to si můžete opravit.

Jiný hlas: Poznání je přírodní fakt, prožitek jakékoliv poznávající lidské bytosti. Psychologický fakt. *Irgendwelcher erkennender organischer Wesen.*

Hejdánek: Ne, tam musí být: jakýchkoliv organických bytostí, to tam doplňte. Psychologický fakt.

Jiný hlas: *Das ist also innerhalb dieser natürlichen Denkhaltung möglich, dass man die Erkenntnis so sozusagen problematisiert oder untersucht.*

Hejdánek: To je možné v rámci přirozeného myšlenkového postoje, že se takto zkoumá poznání nebo se problematizuje.

Jiný hlas: *Und man kann sich innerhalb dieser natürlichen Denkhaltung auch gewisse Gedanken machen*

über die Gegenständlichkeit der Erkenntnis. Davon redet Husserl ab Seite 16.

Hejdánek: Je možno si také v rámci tohoto postoje udělat určité otázky nad předmětností poznání. O tom Husserl mluví... hned to máte za tím.

Jiný hlas: *Das ist also die andere Seite des Erkenntnisphänomens. Einmal kann man Erkenntnis als psychologisches Faktum untersuchen, davon war soeben die Rede, und zum anderen bezieht sich Erkenntnis irgendwie auf Gegenstände.*

Hejdánek: Tady máte dvojí věc: jednak je možno poznání zkoumat jako psychologický fakt, a jednak je do toho zahrnut i ten problém předmětnosti.

Jiný hlas: *und Gegenständlichkeit. Was man dann in der natürlichen Denkhaltung bezüglich diesen Aspektes des Erkenntnisphänomens ausmachen kann, ist, dass man gewisse apriorische Gesetze, denen alle Gegenstände überhaupt unterstehen, feststellen kann.*

Hejdánek: A v rámci tohoto výzkumu nebo zkoumání je možné v rámci přirozeného myšlenkového postoje konstatovat určitá pravidla, určité zákonitosti, jimž ty předmětnosti jako takové podléhají nebo k nim patří.

Jiný hlas: *Am Ende dieses Absatzes fasst Husserl in sehr knappen Worten einige Kapitel aus den Logischen Untersuchungen zusammen,*

Hejdánek: Tady shrnuje na konci toho odstavce v několika slovech to, co má ve svých Logických zkoumáních,

Jiný hlas: *in denen von dieser apriorischen Gesetzmäßigkeit die Rede ist.*

Hejdánek: v nichž je právě řeč o těch apriorních zákonitostech.

Jiný hlas: *Und er unterscheidet dann zwei Arten von apriorischen Wissenschaften,*

Hejdánek: A rozlišuje dva druhy apriorních věd,

Jiný hlas: *nämlich solche, die auf Gegenständlichkeit überhaupt sich beziehen,*

Hejdánek: jednak ty, které se vůbec vztahují na předmětnost,

Jiný hlas: *und die er hier als reine Grammatik bezeichnet. In seiner späteren Terminologie nennt er sie formale Ontologie.*

Hejdánek: a ty zde označuje jako čistou gramatiku. V pozdější terminologii je nazývá formální ontologií.

Jiný hlas: *Und die andere apriorische Wissenschaft ist die reine Logik.*

Hejdánek: Ta druhá apriorní věda je vědecká logika, čistá logika. Reine Logik.

Jiný hlas: *Was soll man sich bei formaler Ontologie bzw. reiner Grammatik denken?*

Hejdánek: Co si máme myslet pod tou formální ontologií nebo čistou gramatikou?

Jiný hlas: *Nun, Husserl ist darüber selber nicht sehr ausführlich, aber er gibt etwa Beispiele wie dieses:*

Hejdánek: O tom se sám Husserl moc nevyjadřuje, ale dává příklady, jako například:

Jiný hlas: *Das Ganze ist immer größer als der Teil.*

Hejdánek: že celek je vždycky větší než část.

Jiný hlas: *Das ist eine apriorische Gesetzmäßigkeit, das gilt für alle Ganzen und alle Teile.*

Hejdánek: To je apriorní zákonitost, která platí o všech celcích a o všech částech.

Jiný hlas: *Man kann sich einen Teil nicht anders denken denn als kleiner als das Ganze.*

Hejdánek: Část nebo díl si nelze představit jinak než menší než celek.

Jiný hlas: *Und um solche Art von Gesetzmäßigkeiten handelt es sich in dieser formalen Ontologie.*

Hejdánek: O tento druh zákonitostí jde v té formální ontologii.

Jiný hlas: *Alles, was überhaupt Gegenstand sein kann, gehorcht solcher Art Gesetz.*

Hejdánek: Co vůbec může být předmětem, musí poslušnat těchto zákonů.

Jiný hlas: *Es handelt sich hier also wohlbetrachtet um Gesetzmäßigkeiten, die sich auf Gegenstände, wenn auch auf Gegenstände im abstraktesten Sinne beziehen.*

Hejdánek: Tady jde o zákonitosti, které se týkají předmětů, i když to mohou být předměty v zcela abstraktním smyslu.

Jiný hlas: *Und davon sind unterschieden die logischen Gesetze,*

Hejdánek: A od toho se odlišují logické zákony,

Jiný hlas: *logische Gesetze, die nun etwas populär gesagt sich auf das Denken beziehen.*

Hejdánek: logické zákony, poněkud populárně řečeno, to jsou zákony, které se vztahují k myšlení.

Jiný hlas: *Und bei denen Gegenständlichkeit noch nicht notwendigerweise im Spiel ist.*

Hejdánek: A u nichž není ještě nutně ve hře předmětnost.

Jiný hlas: *Was soll man bei den Gesetzen rein logischer Art sich vorstellen?*

Hejdánek: Co si máme představit při těch zákonech čisté logiky?

Jiný hlas: *Etwa der Satz der Identität, der Satz vom Widerspruch und so weiter.*

Hejdánek: Tak třeba větu o identitě, větu o sporu a tak podobně.

Jiný hlas: *Wichtig ist dabei, dass Husserl drei Arten von Logik unterscheidet, auch in diesem Text.*

Hejdánek: V tomto textu však autor rozlišuje trojí druh logiky.

Jiný hlas: *Man hat reine Logik, normative Logik und angewandte Logik.*

Hejdánek: Máme čistou logiku, použitou logiku a normativní logiku.

Jiný hlas: *Die reine Logik ist eine wissenschaftliche Disziplin, bei der es nicht um die Frage handelt, wie gedacht werden soll.*

Hejdánek: Čistá logika je vědecká disciplína, v níž nejde o otázku, jak má být myšleno.

Jiný hlas: *Sobald die Frage, wie gedacht werden soll, auf den Plan ist, steht Logik irgendwie in einer normativen Funktion.*

Hejdánek: Jakmile tato otázka se vynoří, pak už logika přechází do normativní funkce.

Jiný hlas: *Sie schreibt dem Denken vor, wie es verfahren soll.*

Hejdánek: Předepisuje myšlení, jak má postupovat.

Jiný hlas: *Die reine Logik dagegen beschäftigt sich mit den Gründen alles logischen Denkens,*

Hejdánek: Čistá logika naproti tomu se zabývá základy logického myšlení,

Jiný hlas: *beschäftigt sich mit formaler Gültigkeit als solcher.*

Hejdánek: zabývá se formální platností jako takovou.

Jiný hlas: *Nun, das sind so Unterscheidungen, die im Laufe dieses Gedankenganges nicht so ganz wichtig sind,*

Hejdánek: To jsou rozlišení, která nejsou v této souvislosti tak úplně důležitá,

Jiný hlas: *auf die man aber stößt, wenn man liest.*

Hejdánek: ale na něž narážíme při čtení.

Jiný hlas: *Das sind also diese ten Zeilen, darüber hat Husserl in den Logischen Untersuchungen ganze Kapitel geschrieben.*

Hejdánek: V těch asi deseti řádcích, o tom vlastně Husserl napsal celé kapitoly.

Jiný hlas: *Nun, der Gedankengang geht dann weiter unten an Seite 19, und da wird das Problem der Erkenntnis schon in etwas schärferer Form gestellt.*

Hejdánek: Ta myšlenka postupuje pak dál dole na straně 19, tady v poněkud ostřejší podobě vyvstává problém poznání.

Jiný hlas: *Das Problem spitzt sich auf die Korrelation zwischen Erlebniserkenntnis und Gegenstand zu.*

Hejdánek: A zaostřuje se to na korelaci, vztah mezi prožitkem poznání a předmětem.

Jiný hlas: *Darüber haben wir gestern auch ausführlich gesprochen, es ist das Problem, wie...*

Hejdánek: O tom jsme včera mluvili podrobně, je to problém jak může poznání zasáhnout nebo uchopit předmět.

Jiný hlas: *Ich weise darauf hin, dass Husserl hier übrigens nicht zwei Termini, sondern drei nennt.*

Hejdánek: Zde Husserl – jak si povšimnete – neuvádí dvě věci, nýbrž tři.

Jiný hlas: *Es ist nämlich nicht nur vom Erkenntniserlebnis und dem Gegenstand die Rede, sondern auch noch von der Bedeutung.*

Hejdánek: Nemluví jenom o prožitku poznání a předmětu, nýbrž i o významu.

Jiný hlas: *Ich erkläre mir das so, dass hier doch noch einen Überrest zu spüren ist von der Unterschied,*

über den wir gestern Abend auch sehr lange diskutiert haben, nämlich den intentionalen Gegenstand und den realen Gegenstand.

Hejdánek: Já si to vysvětluji tak, že vlastně tady je jakýsi pozůstatek toho, o čem jsme také včera hovořili, totiž připomínka na *intencionální* předmět a *reální* předmět.

Jiný hlas: *Also der intentionale Gegenstand ist der gemeinte Gegenstand, ist das was ist, der Sinn des Erkenntniserlebnisses und außerhalb dieses gemeinten Gegenstandes gibt es dann noch den Gegenstand als solchen, den realen Gegenstand.*

Hejdánek: *Intencionální* předmět je ten, který je míněný, a kromě tohoto míněného předmětu existuje ten *reální* předmět mimo něj.

Jiný hlas: *Das ist eine mögliche Lektüre oder eine possible Lösung dieses Satzteiles, es ist aber auch eine andere Lösung, eine andere Lektüre möglich.*

Hejdánek: To je jedna lektura možná, jedno z možných řešení této formulace tady v tom odstavci, ale je samozřejmě možné i jiné řešení.

Jiný hlas: *Es könnte das Wort Bedeutung auch im sprachphilosophischen Sinn gemeint sein.*

Hejdánek: To slovo *Bedeutung*, význam, by mohlo mít ještě jazykově filosofický smysl.

Jiný hlas: *Der Sinn dieses Textes wäre dann dieser:*

Hejdánek: Pak by byl tedy smysl textu tento:

Jiný hlas: *...dass der Gegenstand immer vermittelt einer Bedeutung intendiert wird.*

Hejdánek: ...že totiž předmět je pak vždy pomocí významu intendován.

Jiný hlas: *Ich wage hier nicht zu entscheiden zwischen diesen beiden Lektüren, die ich hier sehe.*

Hejdánek: Já se tu neodvážuji rozhodnout mezi těmito dvěma možnými výklady.

Jiný hlas: *Es ist auf der einen Seite klar, dass Husserl in den folgenden Gedankengang, in den folgenden Seiten das Problem wieder auf die zwei Termini Erlebnis und Gegenstand reduziert.*

Hejdánek: V tom následujícím je zřejmé, že Husserl opět redukuje ten problém na dva termíny, totiž na prožitek poznání a předmět, vynechává ten význam.

Jiný hlas: *Auf der anderen Seite sollen wir aber nicht vergessen, dass Husserls Sprachphilosophie schon in den Logischen Untersuchungen angefangen hat und dass die erste dieser Untersuchungen über Ausdruck und Bedeutung handelt.*

Hejdánek: Ale nesmíme zapomenout na to, že ve svých *Logických zkoumáních* Husserl už filosofii jazyka – *Sprachphilosophie* – si rozvinul, a právě pomocí nebo zaměřením na termín význam.

Jiný hlas: Potom jsou tam ale ještě během té první přednášky na jiných místech, kde se ta triáda zachovává, nejde o dvojici, ale o trojici, akorát že to je poznání, věcnost nebo předmětnost a pak ne už význam, ale smysl. Takže vlastně tahle trojitost tam ještě během té poslední přednášky je dále sledována. *Also, Herr Kollege meint, dass auch an anderen Stellen in dieser ersten Vorlesung diese triadische Zusammensetzung aufrechterhalten wird, nicht zwar mit Bedeutung als Mittelglied, sondern mit Sinn.*

Hejdánek: Ano, *Sinn*. A to mi také napadlo...

Jiný hlas: *Ich bin dem zum Beispiel Seite 25 in meinem Text begegnet.* To je ovšem už úplně v závěru našeho českého překladu, jo?

Hejdánek: Ano. No počkejte, strana 25, no jasně. Tady.

Jiný hlas: *Aber wenn Sie auch Zeile vier und Zeile sieben miteinander vergleichen...*

Hejdánek: Když srovnáte řádku čtyři se sedmou, tak tam je... Prosím vás, je to v tom úplně předposledním odstavci českého překladu, jo? Ale hned někde uprostřed.

Jiný hlas: *Seite 25, ja, hier: Sinn, dann...*

Hejdánek: *Der Sinn...* to, že tam je pak jako *Wechselausdruck* s *Sinnleistung* použito.

Jiný hlas: Že tam je zaměněno použito také místo smyslu výkon, *Leistung*. Ale to je dodatek, to je až v pozdější verzi u Husserla, v původním textu byl smysl i na tom místě toho *Leistungu*.

Weiβ ich, ja, steht bei mir drin, ja. Aber immerhin, dass diese beiden Worte für Husserl wechseln können, deutet da darauf hin...

Hejdánek: Je možno u Husserla tato dvě slova zaměnit, a to...

Jiný hlas: ...*dass hier schon die ganze Leistungsproblematik, sprich Konstitutionsproblematik, im Spiel ist. So möchte ich das Sinn hier verstehen.*

Hejdánek: A je možno to vyložit tak, že vlastně použitím toho slova *Leistung*, výkon, se tím už vlastně otevírá problematika konstituce.

Jiný hlas: *Unten an Seite 19, wenn wir da wieder zurückkehren...*

Hejdánek: Tady na stránce 19 je ten problém znovu a poněkud ostřeji formulován...

Jiný hlas: ...*und dann ist also die Korrelation zwischen Erkenntniserlebnis und erkannten Gegenstand als den eigentlichen Kern des Problems herausgestellt.*

Hejdánek: ...a korelace obojího, totiž prožitku poznání a předmětu, je jádrem toho problému.

Jiný hlas: *Und hier spielt dann die Problematik der Triftigkeit der Erkenntnis, des Treffens des Gegenstandes, die Hauptrolle.*

Hejdánek: A tu hlavní roli v této problematice zde právě hraje otázka té přiměřenosti nebo toho... stále tam ten termín *treffen* nebo *Triftigkeit*, to znamená toho přesného uchopení toho předmětu poznáním.

Jiný hlas: *Wir haben gestern ausführlich darüber gesprochen, neu ist in diesem Text noch das Wort gewisswerden. Also die Triftigkeit der Erkenntnis hängt offensichtlich davon ab oder ist offensichtlich damit gegeben, dass wir nicht nur im Erkennen den Gegenstand auch...* start_thought

Top-tier audio analyst and professional editor/transcriber of philosophical texts.

Transcribe audio of Ladislav Hejdánek (seminars, lectures, discussions).

- * Identify Hejdánek's voice using the reference sample (Audio 1).
- * Prefix Hejdánek's speech with 'Hejdánek: '.
- * Prefix others with 'Jiný hlas: '.
- * Avoid repeating the prefix if the same speaker continues in a new paragraph (only at speaker change).
- * Ambiguous speakers or background noise should be labeled 'Jiný hlas: '.
- * Remove filler words (ehm, hmm, jakoby, etc.).
- * Keep foreign languages (German in this case).
- Italicize foreign words/terms, book titles, articles, and journals (word*).*
- * Use "filosofie" (always with 's').
- * Output: Pure text only, no comments, no explanations.
- * If no new text, return empty string.
- * Mark unintelligible parts as [nesrozumitelné].

The user provided a context ending with "...dass wir nicht nur im Erkennen den Gegenstand auch...". The audio begins with a slight overlap.

*I need to find the end of this context and start transcribing immediately after** without repeating.

- * Special punctuation/capitalization rules for the connection point.

Reference: * Ladislav Hejdánek's voice is deep, articulate, slightly elderly but forceful, with distinct Czech philosophical intonation.

Audio 2 Content: *

0:00 - 0:24: A younger-sounding voice speaking German. This is not* Hejdánek. (Jiný hlas).

* 0:24 - 0:42: A different voice speaking Czech, translating the German part. This sounds like Hejdánek's student or collaborator, but checking against the reference sample... actually, the speaker starting at 0:24 is Hejdánek! Let me listen closer. No, wait. Let's compare the sample.

Comparison: * Hejdánek's voice in Sample 1 is older, has a specific gravelly texture and a certain pace. The speaker at 0:24 is Hejdánek. Let's re-verify. Yes, that's him.

- * Actually, wait. Let's look at the German speaker (Jiný hlas).

* Let's look at the Czech speaker (0:24-0:42): "Je tam cosi nového v tom, že se tam mluví o jistotě..." This is Ladislav Hejdánek.

- * Let's look at the next German speaker (0:43): Same German speaker (Jiný hlas).
- * Let's look at the next Czech speaker (0:52): Hejdánek ("Nejenom, že jde o poznání toho předmětu, nýbrž...").
- * Continuing:
 - * 0:59: German speaker (Jiný hlas).
 - * 1:17: Hejdánek ("To je tedy požadavek...").
 - * 1:33: German speaker (Jiný hlas).
 - * 1:43: Hejdánek ("Ale zprvu nemáme nic jiného než ten prožitek...").
 - * 1:47: German speaker (Jiný hlas).
 - * 1:51: Hejdánek ("A není to něco naprosto pouze subjektivního?").
 - * 1:55: German speaker (Jiný hlas).
 - * 2:02: Hejdánek ("O tom se mluví v tomto následujícím odstavci...").
 - * 2:12: German speaker (Jiný hlas).
 - * 2:33: Hejdánek ("Jestliže tedy máme spřádány pouze ty prožitky...").
 - * 2:51: German speaker (Jiný hlas).
 - * 2:53: Hejdánek ("To je v odstavci 24, je to v tom odstavci...").
 - * 2:54: German speaker (Jiný hlas).
 - * 2:57: Hejdánek ("To by vedlo k solipsismu...").
 - * 3:02: German speaker (Jiný hlas).
 - * 3:07: Hejdánek ("Tady v tom odstavci se mluví o solipsismu...").
 - * 3:08: German speaker (Jiný hlas).
 - * 3:13: Hejdánek ("To je tedy zhruba ten jeden problém...").
 - * 3:19: German speaker (Jiný hlas).
 - * 3:37: Hejdánek ("Další problém, který se tu vynořuje, když se pokoušíme to řešit s Davidem Humem...").
 - * 4:02: German speaker (Jiný hlas).
 - * 4:12: Hejdánek ("To jméno skotského filosofa Davida Huma neпадá náhodou...").
 - * 4:17: German speaker (Jiný hlas).
 - * 4:21: Hejdánek ("Man kann Husserls Phänomenologie sehr gut von Hume her lesen und verstehen."). (Wait, Hejdánek is translating back? No, that's the German speaker again).
 - * Context ends: "...dass wir nicht nur im Erkennen den Gegenstand auch..."
 - * Audio starts (repeating): "noch das Wort gewisswerden... dass wir nicht nur im Erkennen den Gegenstand auch erreichen, sondern dass wir auch gewiss sind, dass wir den Gegenstand erreichen."
 - * Transition: The context ended at "auch". The next word in German is "erreichen".
 - Jiný hlas: * erreichen, sondern dass wir auch gewiss sind, dass wir den Gegenstand erreichen.
 - Hejdánek: * Je tam cosi nového v tom, že se tam mluví o jistotě, to znamená, že nejenom je ve hře ta otázka, zda dojde k tomu uchopení v tom poznání, nýbrž zda si nejsme také jisti tím, že to bylo uchopeno.
 - Jiný hlas: Man soll also sozusagen nicht nur den Gegenstand erkennen, sondern auch erkennen, dass man den Gegenstand erkennt. Und dann so immer in infinitum. *
 - Hejdánek: * Nejenom že jde o poznání toho předmětu, nýbrž poznání, že jsme poznali ten předmět, a tak to může jít až do nekonečna.
 - Jiný hlas: Das ist das Erfordernis aller Erkenntnistheorie, dass man diese Triftigkeit erklären kann. *
 - Hejdánek: *To je tedy požadavek nebo desiderátum, to, co jaksí patří ke každé teorii poznání, že skutečně je schopna té Triftigkeit* * dosáhnout.
 - Jiný hlas: Aber zunächst hat man nicht mehr als das Erkenntniserlebnis. *
 - Hejdánek: * Ale zprvu nemáme nic jiného než ten prožitek poznání.
 - Jiný hlas: Und ist das nicht ein bloß Subjektives? *
 - Hejdánek: * A není to něco naprosto, pouze subjektivního?

Jiný hlas: Davon ist dann im folgenden Absatz die Rede.*

Hejdánek:* O tom se mluví v tom následujícím odstavci.

Jiný hlas: Wenn nur die Erlebnisse als bloß subjektive gegeben sind, soll man sich dann nicht auf die Erlebnisse zurückziehen und alles Nicht-Ich preisgeben, darauf verzichten.*

Hejdánek: *Jestliže tedy máme spřádány pouze ty prožitky subjektivní jako jisté, neměli bychom se k nim vlastně stáhnout a to, co je jaksi ne-prožitkem, to Nicht-Ich**, toho se jaksi vzdát.

Jiný hlas: Das ist Zeile 23, hier findet man das.*

Hejdánek:* To je v tom odstavci.

Jiný hlas: Das würde also zum Solipsismus führen, Zeile 25.*

Hejdánek:* To by vedlo k solipsismu.

Jiný hlas:* Tady v tom odstavci se mluví o solipsismu a pak o Humovi, ano?

Jiný hlas: Das ist etwa ein Problem, das hier auftaucht, wenn man die Erkenntnis auf diese Weise problematisiert.*

Hejdánek:* To je tedy zhruba ten jeden problém, který se tu vynořuje, když pojmem to poznání tímto způsobem.

Jiný hlas: Ein anderes Beispiel von einem Problem, das hier auftaucht, ist, wenn man etwa mit David Hume versucht, alles Nicht-Ich als Fiktion zu bezeichnen.*

Hejdánek:* Další problém, který se tu vynořuje, když se pokoušíme to řešit s Davidem Humem tak, že pojmem všechno jako fikci, jako fikci všechno, co je ne-Já, co nepatří k tomu prožitku.

Jiný hlas: Der Name dieses schottischen Philosophen David Hume fällt hier nicht zufälligerweise.*

Hejdánek:* To jméno skotského filosofa Davida Huma nepadá náhodou.

Jiný hlas: Man kann Husserls Phänomenologie sehr gut von Hume her lesen und verstehen.*

Hejdánek:* Husserlovu fenomenologii lze velmi dobře číst a rozumět jí z Huma.

* Hejdánek prefix: Check.

* Jiný hlas prefix: Check.

* No prefix repetition: Check.

Italics for German and terms: Check (Triftigkeit, desiderátum, Nicht-Ich, in infinitum*).

* Philosophie with 's': Check.

* Remove fillers (ehm, jakoby... except where part of meaning/sentence structure, but generally cleaning).

* Check connection: Context ends: "...auch". Audio adds: "erreichen, sondern dass wir auch gewiss sind, dass wir den Gegenstand erreichen."

* Connection rule: Start with small letter because "erreichen" continues the phrase "den Gegenstand auch alcanzar (erreichen)".

Drafting the output:

Jiný hlas: erreichen, sondern dass wir auch gewiss sind, dass wir den Gegenstand erreichen.

Hejdánek: Je tam cosi nového v tom, že se tam mluví o jistotě, to znamená, že nejenom je ve hře ta otázka, zda dojde k tomu uchopení v tom poznání, nýbrž zda si nejsme také jisti tím, že to bylo uchopeno.

Jiný hlas: *Man soll also sozusagen nicht nur den Gegenstand erkennen, sondern auch erkennen, dass man den Gegenstand erkennt. Und dann so immer in infinitum.*

Hejdánek: Nejenom že jde o poznání toho předmětu, nýbrž poznání, že jsme poznali ten předmět, a tak to může jít až do nekonečna.

Jiný hlas: *Das ist das Erfordernis aller Erkenntnistheorie, dass man diese Triftigkeit erklären kann.*

Hejdánek: To je tedy požadavek nebo *desiderátum*, to, co patří ke každé teorii poznání, že skutečně je schopna té *Triftigkeit* dosáhnout.

Jiný hlas: *Aber zunächst hat man nicht mehr als das Erkenntniserlebnis.*

Hejdánek: Ale zprvu nemáme nic jiného než ten prožitek poznání.

Jiný hlas: *Und ist das nicht ein bloß Subjektives?*

Hejdánek: A není to něco naprosto pouze subjektivního?

Jiný hlas: *Davon ist dann im folgenden Absatz die Rede.*

Hejdánek: O tom se mluví v tom následujícím odstavci.

Jiný hlas: *Wenn nur die Erlebnisse als bloß subjektive gegeben sind, soll man sich dann nicht auf die Erlebnisse zurückziehen und alles Nicht-Ich preisgeben, darauf verzichten.*

Hejdánek: Jestliže tedy máme dány pouze ty prožitky subjektivní jako jisté, neměli bychom se k nim vlastně stáhnout a to, co je ne-prožitkem, to *Nicht-Ich*, toho se vzdát.

Jiný hlas: *Das ist Zeile 23, hier findet man das.*

Hejdánek: To je v tom odstavci.

Jiný hlas: *Das würde also zum Solipsismus führen, Zeile 25.*

Hejdánek: To by vedlo k solipsismu.

Jiný hlas: Tady v tom odstavci se mluví o solipsismu a pak o Humovi.

Jiný hlas: *Das ist etwa ein Problem, das hier auftaucht, wenn man die Erkenntnis auf diese Weise problematisiert.*

Hejdánek: To je tedy zhruba ten jeden problém, který se tu vynořuje, když pojmem to poznání tímto způsobem.

Jiný hlas: *Ein anderes Beispiel von einem Problem, das hier auftaucht, ist, wenn man etwa mit David Hume versucht, alles Nicht-Ich als Fiktion zu bezeichnen.*

Hejdánek: Další problém, který se tu vynořuje, když se pokoušíme to řešit s Davidem Humem tak, že pojmem všechno jako fikci, všechno, co je ne-Já, co nepatří k tomu prožitku.

Jiný hlas: *Der Name dieses schottischen Philosophen David Hume fällt hier nicht zufälligerweise.*

Hejdánek: To jméno skotského filosofa Davida Huma nepadá náhodou.

Jiný hlas: *Man kann Husserls Phänomenologie sehr gut von Hume her lesen und verstehen.*

Hejdánek: Husserlovu fenomenologii lze velmi dobře číst a rozumět jí z Huma.

Self-Correction on Speakers:

- At 3:07, there's a voice: "Tady v tom odstavci se mluví o solipsismu a pak o Humovi, ano?" This sounds like a different Czech voice (Jiný hlas), perhaps a younger student.

- Let's double check the Czech translation at 2:53 ("To je v tom odstavci"). It's short. It sounds like Hejdánek.

- 2:57 ("To by vedlo k solipsismu"). That's Hejdánek.

- 3:07 ("Tady v tom odstavci se mluví o solipsismu a pak o Humovi"). This is Hejdánek. Wait, looking at the logic, the translator is Hejdánek.

Refining the speakers:

The German voice is one person.

The Czech voice translating is Hejdánek.

There is a brief "ano?" at 3:10. This is likely Hejdánek confirming with the group or the reader.

Checking the start: Context ends "auch...". Audio says "auch erreichen, sondern...".

My transcription starts: "erreichen, sondern..." (small 'e').

Wait, the rule says: "Pokud gramatika vyžaduje čárku... NAPIŠ TU ČÁRKU na úplný začátek svého výstupu."

"auch" (context ends) ... "erreichen" (no comma needed).

So: "erreichen, sondern..."

German check:

"erreichen, sondern dass wir auch gewiss sind, dass wir den Gegenstand erreichen." Correct.

Formatting Check:

"filosofie" (s) - Yes.

Italics for non-Czech - Yes.

"Hejdánek: " - Yes.

"Jiný hlas: " - Yes.

Final check of the text for filler words:

"vlastně" - keep (meaningful).

"jaksi" - remove if filler, keep if emphasizing philosophical uncertainty. Hejdánek uses "jaksi" a lot, I will trim it where it feels like a stutter/pause.

3:37 Hejdánek: "Další problém, který se tu vynořuje, když se pokoušíme to řešit s Davidem Humem tak, že pojmem všechno jako fikci, všechno, co je ne-Já, co nepatří k tomu prožitku." - Sounds clean.

Let's produce the final text.

--- (1988-01-09 Hendrik Adriaanse - Husserl (3)_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: In Grunde ist Husserls Phänomenologie ein zweiter Versuch den Hume'schen Skeptizismus zu überwinden.

Hejdánek: V jistém smyslu je Husserlova *fenomenologie* druhým pokusem, jak uniknout Humeovu skepticismu a překonat Humeův skepticismus.

Jiný hlas: Der erste Versuch war bekanntlich der von Kant.

Hejdánek: Prvním pokusem byl ten Kantův.

Jiný hlas: Aber Husserl hat viel mehr als Kant dem Empirismus Humes nahegestanden.

Hejdánek: Ale Husserl daleko více stál blíže k Humeovu empirismu než Kant.

Jiný hlas: Für ihn, also für Husserl, war der Ausgangspunkt bei den *impressions*, war der seinige. Wie Hume ging er von den *impressions*, von dem, was in der Erfahrung unmittelbar gegeben ist, aus.

Hejdánek: Pro něj, pro Husserla, byl výchozí bod v tom, co jsou *impressions*, v počtcích, v bezprostřední zkušenostní rovině.

Jiný hlas: *Sensations*?

Hejdánek: Ne, *sensations* ne, to je Locke.

Jiný hlas: Ja, Locke.

Hejdánek: Husserl má Locka rád, ale v tomto ohledu nepoužil žádný výraz, takže je to *impressions*. Pokud to necháme v tom humovském.

Jiný hlas: Um das noch mal kurz zu erläutern, man hat bei Locke, bei John Locke, innerhalb der unmittelbaren Wahrnehmung den Unterschied zwischen äußeren Wahrnehmungen und inneren Wahrnehmungen, *sensations* und *reflections*.

Hejdánek: U Locka se nachází rozlišení při vnímání mezi těmi vnějšími vjemy a vnitřními, vnější *sensations* a vnitřní *reflections*.

Jiný hlas: Diese beide werden von Hume zusammengefasst unter dem Titel *impressions*.

Hejdánek: A toto obojí je potom u Huma zahrnuto pod ten pojem *impressions*.

Jiný hlas: Also die *impressions* umfassen sowohl die äußere wie die innere Erfahrung. Und die *ideas*, von denen hier auch in diesem Text die Rede ist, das sind dann sozusagen die, was von den *impressions* übrig bleibt im Bewusstsein.

Hejdánek: Takže *impressions* zahrnují jak vnější, tak vnitřní zkušenost. A ty *ideas*, o nichž se tady mluví v tomto textu, to jsou vlastně to, co zbývá navíc po odečtu těch impresí, těch tlačenek.

Jiný hlas: Das alles ist also, die *impressions* und die *ideas*, die sind im Bewusstsein, die sind also bewusstseinsimmanent gegeben. Das war nicht nur für Hume, sondern auch für Husserl selber der Ausgangspunkt seiner Philosophierens.

Hejdánek: Jsou imanentní vědomí, jak imprese, tak i ideje. To bylo východisko nejen pro Huma, ale i pro Husserla a jeho filosofování.

Jiný hlas: Bei Hume, wie auch in diesem Text deutlich wird, lief das auf Skeptizismus hinaus. Denn Hume konnte eben dieses Problem der Korrelation der *impressions* und *ideas* auf der einen Seite und die Gegenstände auf der anderen Seite, also die Triftigkeit der Erkenntnis, dieses Problem konnte er nicht lösen.

Hejdánek: U Huma, jak je to tady v tom textu naznačeno, to všechno vyústilo v skepticismus. Hume nebyl

schopen vyřešit ten základní problém vztahu na jedné straně těch impresí a idejí a na druhé straně předmětů a zejména ten vztah, pokud ty impresie a ideje vystihují ten předmět.

Jiný hlas: Was nun die eigentlichen Gegenstände sind, auf die unsere *impressions* und *ideas* sich beziehen, darüber konnte Hume nicht viel mehr sagen, als dass es nur so von uns angenommen wird. Bei *habit*, bei *custom*, es sind *fictions* oder Gewohnheiten, dass wir so denken, wie wir denken.

Hejdánek: Hume se omezil v podstatě na to, že konstatoval právě tu neschopnost řešit ten problém. To, co o těch předmětech můžeme říct, jsou naše tušení, to, jak je habituálně, zvykově chápeme a přijímáme, ale nic víc. Ty předměty samy o sobě jsou mimo nás.

Jiný hlas: Das ist offener Skeptizismus. Und das ist für Husserl ein Problem, wie er in diesem Text betont.

Hejdánek: To je otevřený skepticismus. A to je pro Husserla problém, jak zdůrazňuje v tomto textu.

Jiný hlas: Nun, dann auf Seite 21 geht Husserl weiter mit der Erwähnung einiger Beispiele von Problemen, die man hat, wenn man diese Frage nach der Triftigkeit stellt. Die Aufreihung der Beispiele geht bis Zeile 26 auf Seite 21 unseres Textes.

Hejdánek: A v tom dalším textu uvádí několik příkladů, jaká je problematika, když se soustředíme na tu základní otázku té triftigkeitu. Ta řada příkladů sahá až do strany 21 v tom textu, jak to pokračuje.

Jiný hlas: Oben auf Seite 21 finden wir noch einige sehr interessante andere Beispiele, nämlich das Problem der realen Bedeutung der logischen Gesetzmäßigkeit.

Hejdánek: Nahoře na té straně 21 najdeme některé velmi zajímavé příklady, najdeme tam problém reálného významu logické zákonitosti nebo logického zákona. *Gesetzmäßigkeit* je ta zákonitost.

Jiný hlas: In Husserls Zeit gab es so Theorien, dass der menschliche Intellekt sich im Laufe der Evolution gebildet habe. Und der Intellekt war das Ergebnis der *struggle for life* sozusagen und der *survival of the fittest*, um einige bekannte Darwin'sche Termini zu benutzen. Und nicht nur der Intellekt, sondern auch die Gesetze, denen dieses Intellekt untersteht, sollten sich im Laufe der Evolution gebildet haben. Es sollten im Grunde also Naturgesetze sein und sie sollten nur Gültigkeit haben für die menschliche Spezies. Leute, die etwa so dachten, waren die deutschen Philosophen Avenarius und Mach.

Hejdánek: V době Husserlově existovaly teorie, že lidský intelekt se vlastně vytvářel v průběhu biologické evoluce. Intelekt byl výsledek zápasu o život, *struggle for life*, a *survival of the fittest*, abychom užili ty známé darwinovské termíny. A nejen intelekt sám, nýbrž dokonce zákony, jimiž se ten intelekt řídí, se údajně vyvinuly teprve v průběhu tohoto zápasu. Vlastně by to měly být v podstatě přírodní zákony a měly by platit jenom pro lidský druh. Lidé, kteří takto smýšleli, byli němečtí filosofové Avenarius a Mach.

Jiný hlas: *Auch diese naturalistische beziehungsweise biologistische Betrachtungsweise der Logik sieht Husserl als ein Beispiel von Skeptizismus an.*

Hejdánek: A i tento příklad takového biologicistního, přirozeného vidění vývoje logických pravidel, logiky, chápe Husserl jako doklad skepticismu.

Jiný hlas: *Und er verwendet in den Logischen Untersuchungen viel Mühe darauf, diese Formen von Skeptizismus zu widerlegen.*

Hejdánek: A ve svých *Logických zkoumáních* věnuje mnoho úsilí, aby se postavil proti těmto [nesrozumitelné].

Jiný hlas: *Sein Argument dabei ist, dass der Skeptiker – auch der Skeptiker dieser Art – immer schon das voraussetzen muss, was er verleugnen möchte.*

Hejdánek: Jeho argumentem je, že skeptik, skeptik tohoto druhu, vlastně pro svůj skepticismus musí vzít jako za předpoklad to, co chce svým skepticismem vlastně vyvrátit.

Jiný hlas: *Um das etwas mehr auszuführen: Der Skeptiker macht den Anspruch Wahrheit.*

Hejdánek: Abychom to trochu víc rozvedli: skeptik přece klade nárok na pravdivost.

Jiný hlas: *Er macht zum Beispiel die Aussage: Die logische Gesetzmäßigkeit ist nicht anderes als ein Ausgeburt der Evolution.*

Hejdánek: On třeba řekne tedy, že logické zákony nejsou nic jiného nežli vlastně výsledek té biologické evoluce.

Jiný hlas: *Wenn man aber solche Aussagen macht, die Anspruch auf Wahrheit erheben, dann muss man sie von Unwahrheit unterscheiden können.*

Hejdánek: Ale jestliže činíme takové výpovědi, které si kladou nárok na pravdu a pravdivost, pak musí být možno je odlišit, takové výpovědi od nepravdy.

Jiný hlas: *Das geht nur vermöge des Satzes vom Widerspruch.*

Hejdánek: A to jde jenom na základě věty o sporu.

Jiný hlas: *Dieser Satz vom Widerspruch soll also Gültigkeit haben, unabhängig von der Evolution.*

Hejdánek: A tato věta o sporu musí přece mít nezávislou platnost, platnost nezávislou na evoluci.

Jiný hlas: *Husserl zufolge gelten die logischen Gesetze also unabhängig von Zeit und Raum.*

Hejdánek: Podle Husserla platí tyto zákony logické nezávisle na prostoru a času.

Jiný hlas: *Sie haben eine Art platonische Gültigkeit.*

Hejdánek: Mají jakousi platónskou platnost. Tedy platonickou, promiň.

Jiný hlas: *Gut. Dieses Beispiel der realen Bedeutung der logischen Gesetzmäßigkeiten hinzugegt, schließt Husserl die Aufreihung der Beispiele seit 21 ab und zieht also das Fazit: Die Möglichkeit der Erkenntnis wird überall zum Rätsel.*

Hejdánek: A tady tedy uzavírá tu řadu těch příkladů, právě tímhle potvrzením nároku na pravdivost, a konstatuje tedy, že ta možnost poznání je všeobecně všude vlastně záhadou.

Jiný hlas: *Und dann macht er oben auf Seite 22 eine Anspielung auf die Erkenntnistheorie als die philosophische Disziplin, die sich von jeher mit diesem Rätsel beschäftigt hat.*

Hejdánek: A tam se dotýká toho, že teorie poznání se právě zabývá touto – jakožto věda – touto záhadou.

Jiný hlas: *Ich weise darauf hin, dass Husserl hier in einem Atem mit der Erkenntnistheorie auch die Metaphysik nennt.*

Hejdánek: A jedním dechem spolu s teorií poznání jmenuje Husserl i metafyziku.

Jiný hlas: *Er stellt es so vor, als ob sie – die Metaphysik – auch in der philosophischen Tradition von jeher innig mit der Erkenntnistheorie verwoben sei.*

Hejdánek: A staví to tak, jakoby metafyzika byla vždycky v té filosofické tradici spojena s teorií poznání.

Jiný hlas: *Das ist aber etwas übertrieben meiner Meinung nach.*

Hejdánek: Což je podle mého mínění poněkud přehnané.

Jiný hlas: *Das gilt nur für die kantische Sicht der philosophischen Tradition.*

Hejdánek: To platí jenom pro kantovský pohled na filosofickou tradici.

Jiný hlas: *Aber ich habe schon gestern Abend erwähnt, dass Husserl in dieser Schrift sich ziemlich stark unter kantischem Einfluss befindet.*

Hejdánek: Ale už jsem včera poznamenal, že v tomto spisu je Husserl silně pod vlivem Kantovým.

Jiný hlas: *Also, die Erkenntnistheorie als eine etablierte philosophische Disziplin hat zur Aufgabe – und jetzt lese ich mal ein paar Sätze:*

Hejdánek: Tedy ta teorie poznání jakožto etablovaná filosofická disciplína má za úkol – a teď přečtu několik vět:

Jiný hlas: *Sie hat zunächst eine kritische und dann auch eine positive Aufgabe.*

Hejdánek: Má nejprve tedy kritickou úlohu a potom pozitivní.

Jiný hlas: *Unter der Erkenntniskritik gehört dieses, dass sie die Verkehrtheiten, in welche die natürliche Reflexion über das Verhältnis von Erkenntnis, Erkenntnisinn und Erkenntnisobjekt fast unvermeidlich gerät, zu brandmarken, also die offenen oder versteckten skeptischen Theorien über das Wesen der Erkenntnis durch Nachweisung ihres Widersinns zu widerlegen.*

Hejdánek: Takže ta kritická, ta negativní funkce, to je ta možnost, že má tedy vystavit na pranýř, pranýřovat ty zpozdilosti a omyly té přirozené reflexe. Je to tam v tom textu, jo?

Jiný hlas: *Ja, das ist...*

Hejdánek: Jo.

Jiný hlas: *Das sind wichtige Sätze, die aber nach allen vorangehenden Erläuterungen glaube ich für sich*

sprechen können und nicht mehr weiter...

Hejdánek: To jsou důležité věty, ale už po tom, co jsme už řekli, jsou srozumitelné.

Jiný hlas: *Auf der anderen Seite aber soll Erkenntnistheorie sich auch positiv mit der Frage beschäftigen, wie die Korrelation zwischen Erkennen und erkanntem Gegenstande zu denken ist.*

Hejdánek: Ale v té pozitivní úloze má ta teorie poznání se zabývat nebo prozkoumat ten vztah korelativní mezi poznáním a tím poznávaným předmětem.

Jiný hlas: *Und – und das ist wieder typisch für Husserl – er fragt dabei nicht nach der eventuell inzidentell von je und je stattfindende Korrelation, sondern nach der Korrelation als einer notwendigen, als einer wesentlichen.*

Hejdánek: A to je typické pro Husserla, on se neptá po tom vztahu, který by se snad mohl tu a tam občas náhodně realizovat mezi tím poznáním a tím předmětem, nýbrž chápe tento vztah jako nutný, podstatný.

Jiný hlas: *Dann so die zweite Hälfte von Seite 22 kommt er auf die Kritik der natürlichen Erkenntnis.*

Hejdánek: V té druhé polovině na straně dvacet dva se pak dostává ke kritice přirozeného poznání.

Jiný hlas: *Und da nennt er ein Ding, das mir wichtig erscheint, nämlich in Zeile 33 und 34 in meinem Text: die Interpretationen des in den Naturwissenschaften erkannten Seins.*

Hejdánek: A jmenuje jednu věc, která se mu zdá důležitá, totiž na řádku třicet tři a třicet čtyři v mém textu: interpretace bytí poznáního v přírodních vědách.

Jiný hlas: *Also die Erkenntniskritik hat es nicht nur mit dem Wesen der Erkenntnis als sozusagen subjektivem Akt zu tun, sondern auch mit dem, worauf dieses Erkennen sich bezieht, und das nennt Husserl das Sein.*

Hejdánek: Kritika poznání nemá co do činění jen s podstatou poznání jakožto subjektivním aktem, nýbrž i s tím, na co se toto poznávání vztahuje. A to Husserl nazývá Sein, bytí.

Jiný hlas: *Wissenschaften haben allerhand Auffassungen bezüglich dieses Seins. Sie interpretieren es.*

Hejdánek: Vědy mají všemožné pojmy tohoto bytí. Ony je interpretují.

Jiný hlas: *Aber, wie wir auch schon gestern gehört haben, auf eine bestimmte Weise, die sowohl sehr selbstsicher als auch naiv ist.*

Hejdánek: Ale interpretují je určitým způsobem, který je na jedné straně naivní a na druhé straně sebejistý.

Jiný hlas: *Man findet in diesem Satzteil schon eine Sicht vorweggenommen, die Husserl in einer seiner spätesten Schriften sehr breit ausgearbeitet hat, nämlich – ich habe im Auge die Schrift „Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie“ aus dem Jahre 1937.*

Hejdánek: V této části věty už je předjímán pohled, který potom Husserl daleko zevrubněji zachycuje v jednom ze svých pozdních spisů – mám na mysli spis *Krise evropských věd a transcendentální fenomenologie* z roku 1937.

Jiný hlas: *Das ist eine Schrift, die aus einem Vortrag entstanden ist, den Husserl hier in Prag gehalten hat.*

Hejdánek: To je spis, který se opírá o přednášku, kterou zde Husserl v Praze měl.

Jiný hlas: *In dieser Schrift tut Husserl dar, dass die Wissenschaften, obwohl ihnen eine große Ausmaß von Richtigkeit natürlich nicht abgesprochen werden kann, dennoch nicht beanspruchen können, die Wahrheit als solche bezüglich das Sein zu haben, zu besitzen.*

Hejdánek: V tomto spise Husserl ukazuje, že i když podle Husserla nelze upřít vědám obecně značnou správnost, přesto jim nelze přiznat to, že by měly pravdu, pokud se týče interpretace bytí jako takového.

Jiný hlas: *Die Wissenschaften interpretieren das Sein. Sie interpretieren die Welt.*

Hejdánek: Vědy interpretují bytí, interpretují svět.

Jiný hlas: *Die wissenschaftliche Sichtweise ist nur eine mögliche neben anderen.*

Hejdánek: Vědecký způsob interpretace je jenom jedním vedle dalších možných.

Jiný hlas: *Wie Husserl in dieser Krisis-Schrift sagt: Sie werfen ein Ideinkleid über die Wirklichkeit.*

Hejdánek: Jak to říká v tomto spisu Husserl, vědy překrývají skutečnost ideovým pláštěm.

Jiný hlas: *Aber es könnten auch andere Ideinkleider darüber geworfen werden.*

Hejdánek: Ale samozřejmě na skutečnost je možno vrhnout i jiné ideové pláště.

Jiný hlas: *Damit ist den Ansprüchen des wissenschaftlichen Betriebes am stärksten Einhalt geboten.*

Hejdánek: A tímto nárokům věd je třeba se co nejostřeji postavit.

Jiný hlas: *Die Wissenschaftswahrheit ist nur eine relative, sozusagen, und keine absolute.*

Hejdánek: Vědecká pravda je jenom relativní, není to prostě absolutní a jediný možný způsob interpretace bytí.

Jiný hlas: *Das sind für uns heute vielleicht ganz selbstverständliche Ansichten, aber damals war das doch ziemlich neu, und ich glaube, dass es auch jetzt noch für viele Wissenschaftler ziemlich neu ist, das so zu betonen.*

Hejdánek: To se nám dnes může zdát naprosto samozřejmé, ale tehdy to bylo zcela nové a možná, že pro některé vědce je to nové i dnes.

Jiný hlas: *Was hier im Spiele ist, das sind eben die metaphysischen Ansprüche der Wissenschaft.*

Hejdánek: To, o co tady jde, jsou zejména metafyzické nároky vědy.

Jiný hlas: *Die Wissenschaften – und nicht nur die Naturwissenschaften, sondern auch die Geisteswissenschaften und die Mathematik – erheben den Anspruch, dass so, wie sie die Welt erkennen, die Welt auch in Wirklichkeit ist.*

Hejdánek: Vědy, a to nejenom přírodní, nýbrž i duchovní a matematické, vznášejí nárok, že tak, jak ony vidí svět, že tak svět ve skutečnosti je.

Jiný hlas: *Und diese metaphysischen Ansprüche sollen besonders unter die Kritik des philosophischen Denkens gestellt werden.*

Hejdánek: A zejména tyto metafyzické nároky mají být vystaveny kritice filosofického myšlení.

Jiný hlas: *Davon spricht Husserl auf Seite 23 oben.*

Hejdánek: O tom mluví Husserl na straně dvacet tři nahoře.

Jiný hlas: *Und so erkläre ich mir den Zusammenhang, den engen Zusammenhang, in den Husserl hier die Begriffe Erkenntnistheorie und Metaphysik bringt.*

Hejdánek: A to je tedy důvod, proč Husserl zde dává do těsné blízkosti vztah teorie poznání a metafyziky.

Jiný hlas: *Indessen sind die metaphysischen Abzweigungen, so wie er sie hier nennt, für seinen Gedankengang nicht das Wichtigste.*

Hejdánek: Nicméně ty metafyzické cíle té kritiky poznání nejsou pro něho tedy nejpodstatnější.

Jiný hlas: *Also vom zweiten Absatz an beschränkt Husserl sich auf die Erkenntnistheorie als solche.*

Hejdánek: Od druhého odstavce na třiadvacáté stránce se omezuje Husserl na teorii poznání.

Jiný hlas: *Und formuliert noch mal ihre Aufgabe in diesen sperrig gedruckten Sätzen: Das Wesen der Erkenntnis und Erkenntnisgegenständlichkeit aufzuklären – darum handelt es sich in der Erkenntnistheorie, auch in der Erkenntnistheorie phänomenologischer Prägung; solche Erkenntnistheorie ist eine Phänomenologie der Erkenntnis und Erkenntnisgegenstände.*

Hejdánek: A formuluje znovu její úlohu v těchto proložené tištěných větách: objasnit podstatu poznání a předmětnosti poznání, o to jde v teorii poznání i v teorii poznání fenomenologické ražby. Taková teorie poznání je fenomenologií poznání a předmětů poznání no, to je vlastně to, co máte tam proloženě, ta formulace, na kterou se soustřeďuje tato teorie poznání a fenomenologie. Tady padne slovo fenomenologie a tím potom se Husserl zabývá dál. Já myslím, že uděláme tady malou přestávku, takových deset minut.

Jiný hlas: *Hier fällt das Wort Phänomenologie und darüber geht Husserl dann weiter. Ich denke, wir machen hier mal eine kurze Pause.*

Hejdánek: Tady padne slovo fenomenologie a tím potom se bude zabývat dál. Takže deset minut.

Jiný hlas: *Wir haben von Seite 23 den Übergang von der Erkenntnistheorie zur Phänomenologie der Erkenntnis gemacht und muss dann natürlich erklären, was er unter Phänomenologie versteht.*

Hejdánek: Tady jde o ten přechod mezi teorií poznání a fenomenologií a Husserl se chce pokusit vysvětlit, co tímto vlastně chce říct, v těch několika řádcích, co tam máte proloženě.

Jiný hlas: *Es werden dann zwei Elemente, zwei Merkmale der Phänomenologie aufgereiht.*

Hejdánek: Jsou sice vyloženy dva znaky fenomenologie.

Jiný hlas: *Einmal ist es eine Disziplin oder besser ein Zusammenhang von philosophischen wissenschaftlichen Disziplinen.*

Hejdánek: Že je to tedy souhrn, souvislost vědeckých disciplín.

Jiný hlas: *Aber und das ist wichtiger für Husserl, es ist auch und zugleich eine Methode und eine Denkhaltung.*

Hejdánek: Ale současně, a to důležité pro Husserla, je to metoda a myšlenkový postoj.

Jiný hlas: *Da finden wir dieses Wort Denkhaltung, von dem ich früher gesprochen habe.*

Hejdánek: Tady se objevuje zase to slovo *Denkhaltung*, ten myšlenkový postoj.

Jiný hlas: *Um nun das Gewicht oder das Interesse der Phänomenologie als Denkhaltung hervorzuheben, kontrastiert Husserl die Phänomenologie mit der philosophischen Tradition.*

Hejdánek: A aby si vyzvedl ten rozdíl, tak kontrastuje ten myšlenkový postoj fenomenologie s tradicí filosofickou.

Jiný hlas: *In der philosophischen Tradition sieht er eine starke Strömung, die den Anspruch erhebt, dass alle Erkenntnis auf eine Form zurückgebracht werden kann, eine gemeinsame Erkenntnismethode.*

Hejdánek: V té filosofické tradici zjišťuje jakýsi proud, který se pokouší veškeré poznání, na jedné straně metodu poznání, v té filosofické tradici převést na jednu metodu poznání všechny poznatky.

Jiný hlas: *Und Husserl erwähnt dabei das 17. Jahrhundert als das Jahrhundert, in dem diese Strömung zum Durchbruch gekommen ist.*

Hejdánek: V sedmnáctém století došlo k takovému průlomů tohoto proudu filosofického.

Jiný hlas: *Man kann dabei natürlich an Descartes und an Spinoza denken.*

Hejdánek: Nemožno přirozeně nevzpomenout na Descarta a Spinozu.

Jiný hlas: *Bei denen die exakten Wissenschaften zum Paradigma der Philosophie erhoben werden.*

Hejdánek: U nichž jsou exaktní vědy vlastně vyzvednuty do pozice paradigmatu pro filosofii vůbec.

Jiný hlas: *Husserls Einwand dagegen ist, dass nicht genügend den Unterschied bedacht wird, den es zwischen den mathematischen Naturwissenschaften auf der einen Seite und der Philosophie auf der anderen Seite gibt.*

Hejdánek: Husserlova námitka je, že není dosti vyjádřen rozdíl mezi matematickými přírodními vědami na jedné straně a filosofií na druhé straně.

Jiný hlas: *Es nicht nur wird die Philosophie den Wissenschaften gleichgesetzt, es kann mitunter auch der Gedanke vorgebracht werden, dass die Wissenschaften die Philosophie begründen.*

Hejdánek: Nejenže je ztotožňována filosofie s těmi vědami, dokonce se objevuje i taková myšlenka, jakoby ty vědy přírodní zakládaly filosofii.

Jiný hlas: *Was Husserl mit diesem Ausdruck meint, den wir ganz unten auf Seite 23 finden, das letzte Wort auf dieser Seite in meinem Text, also das Gegründet-sein der Philosophie in den Wissenschaften, was man sich dabei denken könnte.*

Hejdánek: Co se pod tím rozumí, když se mluví o tom zakládání filosofie v exaktních vědách. V těch několika řádcích, co tam máte proložené.

Jiný hlas: *Ist natürlich erstens das Methodenverfahren, in methodischer Hinsicht soll die Philosophie in dieser Auffassung, die Husserl hier erörtert, auf den Wissenschaften gegründet sein.*

Hejdánek: To je především v tom metodickém postupu. Filosofie jakoby měla být založena nebo vycházet z toho, co je také metodickým postupem těch věd.

Jiný hlas: *Und da ist dann natürlich Spinoza das am meisten bekannte Beispiel. Spinoza versucht seine Ethica auf geometrische Weise zu entfalten.*

Hejdánek: A pak je tady vlastně nejznámějším příkladem Spinoza. Spinoza se snaží svou *Etiku* založit tím geometrickým způsobem rozvinutí.

Jiný hlas: *Aber man kann vielleicht auch noch auf eine andere Gründung der Philosophie durch die*

Wissenschaften denken, nicht in methodischer, sondern sozusagen in inhaltlicher.

Hejdánek: Ale možno ještě myslet na jiný způsob, jak je filosofie založena vědou. Nikoliv v tom metodickém ohledu, nýbrž v obsahovém.

Jiný hlas: *In Husserls Zeit gab es eine Art von Philosophie, die die Aufgabe der Philosophie darin sah, die Ergebnisse der Wissenschaften zusammenzufassen.*

Hejdánek: V době Husserlově existovala filosofie, která se pokoušela výsledky věd shrnout v takový celek.

Jiný hlas: *Also zuerst gab es die wissenschaftlichen Erkenntnisse und die Philosophie sollte dann versuchen, da irgendeine Synthese zustande zu bringen.*

Hejdánek: Bylo to tak, že nejprve byly ty výsledky věd a pak se pokoušela filosofie o syntézu těchto výsledků.

Jiný hlas: *Auf diese Weise meinte man, die klassische Aufgabe der Philosophie als eine Metaphysik retten zu können.*

Hejdánek: A tímto způsobem se mělo za to, že se dá zachránit ta metafyzická úloha nebo metafyzické poslání filosofie.

Jiný hlas: *Aber es war keine Metaphysik a priori sozusagen, sondern eine aposteriorische Metaphysik.*

Hejdánek: Nebyla by to tedy nějaká *a priori* metafyzika, nýbrž metafyzika, která vzniká *a posteriori*.

Jiný hlas: *Ein Beispiel dieses Gedankens findet man etwa bei Nicolai Hartmann.*

Hejdánek: Příklad takové myšlenky se nachází u Nikolaie Hartmanna.

Jiný hlas: *Gut, wie dem auch sei, Husserl widersetzt sich diesem Anspruch der philosophischen Tradition, dass die Philosophie auf die Wissenschaften gegründet sein soll.*

Hejdánek: Jak tomu sice je, Husserl se staví proti tomu postulátu filosofické tradice, že by totiž filosofie mohla být založena na vědě.

Jiný hlas: *Und besonders wichtig ist in diesem Text, ich bin auf Seite 24 inzwischen, besonders wichtig ist, dass er dann auch den Anspruch der Psychologie ablehnt, als Begründung, als Grund der Philosophie auftreten zu können.*

Hejdánek: A důležité je, na té čtyřicetce, že také odmítá ten nárok psychologie, že by mohla být základem.

Jiný hlas: *Man findet das Wort Erkenntnispsychologie auf Seite... auf Zeile 4 von oben.*

Hejdánek: Totiž psychologie poznání, že se tu mluví o něm nahoře na stránce.

Jiný hlas: *Wenn ich mich nicht irre, richtet Husserl sich hier gegen seine früheren eigenen Überzeugungen. In den Logischen Untersuchungen, sieben Jahre vorher, hatte er ja noch seine Idee der Philosophie, sprich Phänomenologie, als eine deskriptive Psychologie charakterisiert.*

Hejdánek: Pokud se nemýlím, tak vlastně tu míří Husserl proti svým vlastním původním názorům. Ještě v *Logických zkoumáních* z devatenáct set sedm charakterizoval vlastně fenomenologii jako deskriptivní psychologii.

Jiný hlas: *Jetzt ist er zur Überzeugung gelangt, dass die Psychologie, sogar die Psychologie, unzulänglich ist als Begründung der Philosophie.*

Hejdánek: A teď došel k závěru, že psychologie, dokonce psychologie je nedostatečná, pokud jde o základ.

Jiný hlas: *Ich erinnere an einen Satz in dem Gedankengang, den wir gestern besprachen, auf Seite 7, das ist ein berühmter Satz...*

Hejdánek: A já bych připomněl z toho včerejšího našeho semináře, nebo přednášek, je tam věta...

Jiný hlas: *...wir verlassen endgültig den Boden der Psychologie, selbst der deskriptiven.*

Hejdánek: ...totiž že opouštíme naprosto konečným způsobem půdu psychologie, dokonce i deskriptivní.

Jiný hlas: *Also hier gibt Husserl sein eigenes früheres Konzept der Phänomenologie und damit der Philosophie überhaupt preis. Und das geht nur so, dass er zwischen den Wissenschaften, inklusive der Psychologie auf der einen Seite, und der Philosophie auf der anderen einen ganz scharfen Gegensatz aufmacht.*

Hejdánek: A sice se tedy vzdává svého původního konceptu fenomenologie a filosofie vůbec, a to proto, že vidí naprosto příkrý rozdíl mezi vědami, včetně psychologie, na jedné straně a filosofií.

Jiný hlas: *Die Philosophie, um einen Satz aus dem Text, den wir jetzt besprechen, zu anführen, auf Seite 24, die Philosophie lebt in einer völlig neuen Dimension.*

Hejdánek: Tady teď citací z našeho textu, podle Husserla filosofie leží v zcela nové dimenzi.

Jiný hlas: *Und sie bedarf völlig neuer Ausgangspunkte.*

Hejdánek: A potřebuje, je třeba naprosto nových nových východisek.

Jiný hlas: *Wenn Husserl das sagt, wird der ganze Bereich der natürlichen Erkenntnisthaltung für ihn unbrauchbar. Die Erkenntnistheorie, die von ihm gesuchte Erkenntnistheorie, darf sich in keiner Weise auf die Ergebnisse der natürlichen Denkhaltung stützen.*

Hejdánek: A když toto řekne Husserl, pak je pro něho vlastně celá ta oblast přirozeného myšlení, přirozeného postoje, nepoužitelná. Ta teorie poznání, kterou on hledá, se nemůže opřít o žádné pozice přirozeného postoje.

Jiný hlas: *Die reine Philosophie, so wie er es einige Zeilen weiter hier nennt, muss denn auch von der ganzen Erkenntnis, die in den Wissenschaften gesammelt ist, absehen.*

Hejdánek: Tato čistá filosofie, jak o ní mluví o několik řádků dále, musí zcela odhlédnout od veškerého poznání těch takzvaných vědeckých disciplín.

Jiný hlas: *Das ist die negative Seite der phänomenologischen Reduktion. Diese negative Seite kann man mit dem klassischen Begriff aus der Stoa, der Epoché, bezeichnen.*

Hejdánek: To je ta negativní stránka fenomenologické redukce. A tento negativní rys je možno označit tím klasickým termínem ze stoy, epoché, to jest zřeknutí se, zdržení se úsudku...

Jiný hlas: *...das heißt Enthaltung des Urteils, des Existenzurteils.*

Hejdánek: ...zdržení se úsudku o existenci.

Jiný hlas: *Man findet diesen Gedanken in etwa auch bei Descartes, wie wir gestern ausführten. Auch in der ersten der metaphysischen Meditationen Descartes' werden die Wissenschaften, nicht nur die natürlichen Spontan-Erfahrungen, sondern auch die wissenschaftliche Erkenntnis, so wie Husserl sagt, eingeklammert.*

Hejdánek: Setkáváme se s tímto postojem už u Descarta, jak jsme včera mluvili. V té první Metafyzické meditaci Descartově také nejenom ta běžná naše zkušenost, nýbrž i výsledky věd jsou, jak použito v tomto výrazu Husserlově, jsou uzávorkovávány.

Jiný hlas: *Das bedeutet also, dass man keinen Gebrauch von ihren Ergebnissen und Ansprüchen macht, dass man sich nicht darauf stützt oder, wie Husserl in diesem Kontext sagt, dass man die wissenschaftlichen Ergebnisse nicht als einen verfügbaren Besitz behandelt.*

Hejdánek: Tedy nemůžeme se opřít o výsledky těchto věd, jsou nám jakoby k ničemu, jak bylo řečeno, a nemůžeme s nimi nakládat, ne jako s disponibilním vlastnictvím.

Jiný hlas: *Und das hat weitgreifende Konsequenzen. Denn diese Urteilsenthaltung, diese Epoché, betrifft nicht nur die Geisteswissenschaften und Naturwissenschaften, sondern auch natürlich die Mathematik. Es betrifft den ganzen Bereich der Objektivität. Also Philosophie im Sinne Husserls kann nicht eine objektivierende Disziplin sein.*

Hejdánek: A to má dalekosáhlé konsekvence, protože toto zdržení se úsudku o realitě, ta epoché, to se týká nejenom přírodních věd, nejenom duchovních věd, ale i matematiky. Týká se celé té oblasti té objektivity. Sice tedy filosofie ve smyslu Husserlově nemůže být objektivující disciplína.

Jiný hlas: *Das heißt nicht, dass in der Phänomenologie keine gewissen und strengen Aussagen zu machen wären. To neznamena, že by ve fenomenologii nebylo možno učinit velmi silné, jasné výpovědi. Aber es sind keine Aussagen, die sich auf objektive Vorfindlichkeiten beziehen, ale nejsou to žádné výpovědi, které by se vztahovaly k těm objektivním danostem, und die dann auch auf objektive Weise, das heißt durch Messungen oder durch allerhand andere quantitative Prozeduren geprüft werden können, které by mohly být také prověřeny nějakými kvantitativními metodami s pomocí měření.*

Philosophie ist anders als die Wissenschaften nicht auf die Objektwelt gerichtet, sondern gerade andersrum. Philosophie není jako ostatní vědy zaměřena na vnější svět, nýbrž naopak. Husserl hat das wohl mal so angedeutet, dass er von der subjektiven Orientierung der Phänomenologie spricht, aber das ist ein bisschen missverständlich. Husserl naznačoval také, že vlastně fenomenologii vidí v subjektivní orientaci, ale to je trochu nedorozumění.

Aber auf jeden Fall halten wir fest, Husserls Konzept der Philosophie weicht möglichst weit von der objektivierenden Tendenz der Wissenschaften ab. Ale v každém případě, Husserlův koncept filosofie se co možná nejvíce vzdaluje tomu konceptu těch vědeckých objektivizací. Er versucht vielmehr die Gründe der Objektivität aufzuklären. On se spíše pokouší naopak objasnit základy té objektivitě. Also er versucht klar zu machen, wie es zu den wissenschaftlichen Objektivationen überhaupt kommen kann, snaží se ukázat, jak vůbec může dojít k vědeckým objektivacím, welche Konstitutionsprozesse dabei im Spiele sind, jaké procesy konstituce jsou přitom ve hře.

In dieser Hinsicht ist der Duktus seiner Philosophie dem Kants ähnlich. V tomhle ohledu je duktus jeho filosofie podobný Kantovi. Auch Kant fragt ja nach den Gründen der Möglichkeit objektiver Erkenntnis. I Kant se ptá na základech objektivního poznání. Und wenn Kant sein philosophisches Unternehmen als eine Transzendentalphilosophie bezeichnet, so übernimmt Husserl diesen Terminus für sein eigenes philosophisches Unternehmen. Jestliže Kant nazývá své filosofické podnikání transcendentální filosofií, pak i Husserl přebírá tento termín pro své vlastní filosofické podnikání. Also die reife Gestalt der Phänomenologie ist auch als eine Transzendentalphilosophie zu betrachten. Vyvrážený tvar fenomenologie je možno také označit jako transcendentální filosofií. Und hier in dieser Schrift Husserls stehen wir sozusagen bei der Geburt der transzendentalen Phänomenologie. A tady v tomto spise stojíme u zrodu transcendentální fenomenologie.

Ja, in einer derartigen Philosophie kann von den [nesrozumitelné]

--- (1988-01-09 Hendrik Adriaanse - Husserl (4)_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Leistung des Bewusstseins...

Jiný hlas: ...neboli výkon vědomí.

Jiný hlas: Das ist so eine Redensart, die für eine transzendente Philosophie charakteristisch ist.

Jiný hlas: To je vyjádření, které je charakteristické pro transcendentální filosofií.

Jiný hlas: Und das Wort Leistung kommt in den späteren philosophischen Schriften Husserls auch vielfach vor.

Jiný hlas: A slovo výkon se vyskytuje v těch pozdějších Husserlových spisech daleko častěji.

Jiný hlas: Hier findet man es aber auch bereits einmal.

Jiný hlas: Už i zde se s ním setkáváme.

Jiný hlas: Und das ist auffällig.

Jiný hlas: A to je nápadné.

Jiný hlas: In dem Absatz auf der zweiten Hälfte von Seite fünfundzwanzig hebt Husserl noch einmal ausdrücklich die Konsequenz hervor, die die Epoché für die Mathematik hat.

Jiný hlas: V onom odstavci v druhé polovině pětadvacáté stránky Husserl ještě jednou výslovně zdůrazňuje konsekvenci, kterou má epoché pro matematiku.

Jiný hlas: Und nun höre man diese Aussage eines ehemaligen Mathematikers.

Jiný hlas: A teď poslouchejme tuto výpověď jednoho bývalého matematika.

Jiný hlas: Strengste Mathematik und mathematische Naturwissenschaft hat hier nicht den mindesten Vorzug vor irgendeiner wirklichen oder vorgeblichen Erkenntnis der gemeinen Erfahrung.

Jiný hlas: Nejprísnejší matematika a matematická prírodoveda tu nemá ani ten najmenší prednost pred jakýmkoľiv skutočným alebo údajným poznáním běžné zkušenosti.

Jiný hlas: Das ist hier wichtig.

Jiný hlas: Čili obojí je na jedné rovině: ta běžná skutečnost, obecná skutečnost, zkušenost i ta nejprísnejší matematika a matematická prírodoveda.

Jiný hlas: *Auf diese Weise hebt Husserl die Philosophie von allen anderen Wissenschaften ab und stellt sie tatsächlich in eine völlig neue Dimension hinein.*

Jiný hlas: A tímto způsobem Husserl filosofii odděluje od všech ostatních věd a staví ji skutečně do zcela nové dimenze, která ji zcela odlišuje od ostatních věd.

Jiný hlas: *Es ist eine andersartige Erkenntnis, die auf einer andersartigen neuen Methode gegründet ist.*

Jiný hlas: Je to zcela jiné poznání, které je založeno na zcela nové metodě.

Jiný hlas: *Und Husserl kann auf Seite sechszwanzig sogar so weit gehen, dass er diese Methode als der natürlichen entgegengesetzt bezeichnet.*

Jiný hlas: A Husserl může na stránce dvacet šest jít dokonce tak daleko, že tuto metodu označuje jako protiklad k té přirozené metodě, takzvané v uvozovkách přirozené metodě.

Jiný hlas: *Dabei spielt diese Idee wieder eine Rolle, dass die Philosophie sozusagen gegen den Strich geht, also gerade andersherum nicht auf die Objekte gerichtet ist, sondern gerade nach innen.*

Jiný hlas: Přitom hraje roli ten moment, že filosofie jde úplně opačným směrem, není tedy zaměřena na tu objektivní skutečnost, nýbrž dovnitř.

Jiný hlas: *Nun, so weit etwa der Gedankengang dieser ersten Vorlesung. Ich möchte zum Schluss noch eine Bemerkung machen über den Charakter dieser Darlegung in der ersten Vorlesung.*

Jiný hlas: Tak potud myšlenkový běh této první přednášky. Já bych chtěl ještě v závěru k tomu charakteru toho výkladu v první přednášce...

Jiný hlas: *Es ist ein meditativer Charakter.*

Jiný hlas: Jde o meditativní charakter.

Jiný hlas: *In dem Sinne sind diese Vorlesungen Husserls über die Idee der Phänomenologie den metaphysischen Meditationen Descartes' sehr ähnlich.*

Jiný hlas: A v tomto smyslu jsou tyto Husserlovy přednášky o *Ideji fenomenologie* meditativním charakterem blízké *Metafyzickým meditacím* Descarta.

Jiný hlas: *Bei Descartes ist vorgesehen, und er spricht das auch ausdrücklich aus, dass jede seiner Meditationen einen Tag... dass für jede seiner Meditationen ein Tag genommen wird, und dieser ganze Tag soll dann der Meditation gerade dieses Stückes des Gedankengangs gewidmet sein.*

Jiný hlas: Descartes to sám tak předjímá a uvádí, že pro každý den by v té meditaci měl být věnován ten určitý oddíl.

Jiný hlas: *Es ist also ein fünftägiges exercitium spirituale.*

Jiný hlas: Je to tedy pětidenní *exercitium spirituale*.

Jiný hlas: *So etwas haben wir hier auch.*

Jiný hlas: Něco podobného máme také zde.

Jiný hlas: *Bei diesen fünf Vorlesungen über die Idee der Phänomenologie: eigentlich müsste man jeden Tag eine Vorlesung zu sich nehmen und dann ganz gut meditieren.*

Jiný hlas: V těchto pěti přednáškách o *Ideji fenomenologie*: vlastně bychom měli každý den tu část této fenomenologické meditace vzít a meditovat o ní.

Jiný hlas: *Husserl verfährt absichtlich so, wie Descartes vor ihm getan hatte, weil er versucht in die Philosophie als solche einzuführen.*

Jiný hlas: Husserl úmyslně postupuje jako Descartes, aby s tím úmyslem uvedl do filosofie.

Jiný hlas: *Die Einführung in die Philosophie ist... geht nicht so vonstatten, dass man den Leser oder den Zuhörer mit einem Bestand von festen Erkenntnissen bekannt macht...*

Jiný hlas: To uvedení do filosofie neprobíhá tak, že by čtenář byl postaven před takový hotový...

Jiný hlas: *Also Einführung...*

Jiný hlas: ...v uvozovkách *Bestand*, prostě něco, co je hotové, stojí před námi.

Jiný hlas: *Das Depositum von Erkenntnissen.*

Jiný hlas: *Depozitum znalostí.*

Jiný hlas: *Die Einführung in die Philosophie ist nicht die Übertragung von Informationen...*

Jiný hlas: Úvod není přenos informací k čtenáři...

Jiný hlas: *...sondern Einführung in die Philosophie ist bei dem Leser oder Hörer allmählich diejenige Denkhaltung schaffen, bereit machen...*

Jiný hlas: ...nýbrž úvod do filosofie jde o to, aby si čtenář nebo posluchač osvojil postupně onen duševní nebo myšlenkový postoj...

Jiný hlas: *...die das Philosophieren erst möglich macht.*

Jiný hlas: ...který to filosofování teprve umožňuje.

Jiný hlas: *Man muss also... also worauf es Husserl ankommt ist nicht die Philosophie, sondern vielmehr das Philosophieren als eine Tätigkeit.*

Jiný hlas: Čili oč jde Husserlovi, není již hotová filosofie, nýbrž spíše filosofování jako činnost.

Jiný hlas: *Man könnte den Eindruck haben in dieser ersten Vorlesung sei kaum etwas Neues geboten im Vergleich zu dem Gedankengang den wir gestern besprochen haben.*

Jiný hlas: Člověk by mohl mít dojem, že vlastně v té první přednášce se nedozvídáme nic nového, než co jsme už udělali včera, z včerejšího myšlenkového postupu.

Jiný hlas: *Aber der Unterschied liegt gerade darin, dass, obwohl wir den Gedankengang der Phänomenologie etwa kennen, wir mit dem Philosophieren als Tätigkeit, die einen von hier bis dorthin führt, noch nicht bekannt gemacht worden sind.*

Jiný hlas: Ale ten rozdíl spočívá v tom, na rozdíl tedy od toho sledu myšlenkového ze včerejška, že jsme uváděni do filosofování.

Jiný hlas: *Das Philosophieren als eine meditative Tätigkeit, die eine Einsicht ergibt oder eine Vertiefung der Einsicht, die von hier bis dorthin geht.*

Jiný hlas: Filosofování jakožto meditativní činnost, která umožňuje prohloubení toho vhledu od počátku v tom postupu.

Jiný hlas: *Deswegen habe ich doch darauf bestanden, dass wir auch diese erste Vorlesung als solche studieren, weil da in dieser meditative Erkenntnisweg begangen und zurückgelegt wird.*

Jiný hlas: Proto mně šlo o to, i o to důrazně, abychom právě tuto první přednášku studovali, protože právě v této meditativní cestě filosofování záleží.

Jiný hlas: *Also, das war meinerseits. Und vielleicht, wir haben noch einige Zeit, können wir einige Fragen bei Ihnen klären oder Einwände jetzt besprechen.*

Jiný hlas: A máme snad ještě čas, abychom vedli otázky nebo námítky k tomu, co jsme slyšeli.

Hejdánek: Já bych měl dvě otázky na začátek, zatím se nebudu pouštět do žádné diskuse pevnější. Mně by zajímalo, proč je tak frekventovaný výraz *Gegenständlichkeit*, řidčeji *Gegenstand* a řidčeji *Objekt* a *Objektivität*. A dokonce tam jsou některé takové formulace, až to člověka překvapuje, proč se to říká, že *Gegenständlichkeit* se může stát *Gegenstandem*, nebo naopak, že se *Gegenständlichkeit* ukazuje jako *Gegenständlichkeit* nějaká, o poznání. Je to skutečně tak neprůhledné, proč to tam je, zejména to slovo *Gegenständlichkeit* je tam asi pětadvacetkrát nebo kolikrát, a není vyloženo. Kdyby tam bylo třeba jen čtyřikrát, stačilo by, a místo těch ostatních jednadvaceti by tam mohlo být vyloženo, co se tím míní, a to tam není. Je to taková opravdu spíš meditace než...

Jiný hlas: *Ich habe schon etwas verstanden. Aus dem Text ist nicht überhaupt klar, warum er so vielmals Gegenständlichkeit gebraucht, wo wir normalerweise Gegenstand oder Objekt erwarten könnten oder möchten, und so selten, über einmal vielleicht oder zweimal über Objektivität. Ist es dasselbe, Objektivität und Gegenständlichkeit? Ist es dasselbe, Objekt und Gegenstand? Und warum spricht man immer über Gegenständlichkeit der Erkenntnis? Das ist doch ein Doppelsinn, weil die Erkenntnis könnte man auch als gegenständlich bezeichnen im Vergleich mit ihrer Ungegenständlichkeit oder Nichtgegenständlichkeit, also der Seite, die dem Subjekt zugeneigt ist oder so was.*

Jiný hlas: *Es gibt, glaube ich, einen kleinen Unterschied zwischen den Termen Gegenständlichkeit und Objektivität.*

Jiný hlas: Myslím, že existuje malý rozdíl mezi předmětností a objektivitou.

Jiný hlas: *Der Terminus Objektivität hat für Husserl die Beibedeutung einer gewissen Dinglichkeit.*

Jiný hlas: Ten termín objektivita má u Husserla konotaci věcnosti.

Hejdánek: Věcnost, věcnost.

Jiný hlas: *Also mit dem Terminus Objektivität wird auf eine gewisse Art von Gegenständigkeit hingedeutet, und zwar auf die Objektivität dessen, was in der Welt vorfindlich ist, was sozusagen in Raum und Zeit ist.*

Jiný hlas: Totiž objektivita toho, co se vyskytuje ve světě, co je v čase a prostoru.

Jiný hlas: *So würde ich die beiden Termini voneinander unterscheiden und mir dann daraus auch erklären, warum Husserl hier so wenig den Terminus Objektivität gebraucht.*

Jiný hlas: Takto bych oba termíny od sebe rozlišil a tím si vysvětloval, proč Husserl vlastně používá tak zřídka ten termín objektivita.

Jiný hlas: *Es geht ihm nämlich um etwas Weiteres als die Objektivität, es geht ihm um Gegenständigkeit überhaupt.*

Jiný hlas: Jde mu totiž o něco dalšího než o objektivitu, jde mu o předmětnost.

Jiný hlas: *Das, was betrifft die Termini Gegenständigkeit und Objektivität. Und jetzt eine andere Unterscheidung.*

Jiný hlas: A to, co se týká rozdílu mezi předmětností a objektivitou. A teď tedy jiný rozdíl.

Jiný hlas: *Nämlich den Unterschied zwischen den Termen Gegenstand und Gegenständigkeit.*

Jiný hlas: A to rozdíl mezi termíny předmět a předmětnost.

Jiný hlas: *Gegenständigkeit ist das, was Gegenstände zu Gegenständen macht sozusagen.*

Jiný hlas: Předmětnost je to, co činí z předmětů předměty.

Jiný hlas: *Und wenn Husserl das Problem der Erkenntnistheorie behandelt, dann ist es für ihn nicht so sehr die Frage, wie die Erkenntnis diesen oder jenen Gegenstand treffen kann...*

Jiný hlas: A když pojednává Husserl o problému teorie poznání, tak pro něj není tak otázka, jak může poznání postihnout ten či onen předmět...

Jiný hlas: *...sondern wie Erkenntnis überhaupt Gegenstände treffen kann.*

Jiný hlas: ...jako spíš jak může poznání vůbec, zásadně, postihnout předmět.

Jiný hlas: *Das ist die Frage nach der Gegenständigkeit der Erkenntnis. Und wenn die Frage nach der Gegenständigkeit der Erkenntnis gelöst ist...*

Jiný hlas: To je ta otázka po předmětnosti poznání. A jestliže je tato otázka po předmětnosti poznání vyřešena...

Jiný hlas: *...ist im Prinzip auch die Frage gelöst, wie eine konkrete Erkenntnisakt seinen Gegenstand trifft.*

Hejdánek: Tak je vlastně v principu vyřešena otázka, jak konkrétní poznávací akt postihne konkrétní předmět.

Jiný hlas: *So viel für die terminologischen Unterscheidungen.*

Hejdánek: Tolik k těm terminologickým rozdílům.

Jiný hlas: *Und jetzt noch zu der Frage, ob nicht die Rede von der Gegenständigkeit der Erkenntnis ein Doppelsinn ist.*

Hejdánek: A teď ještě k té otázce, jestli ta řeč, zmínka o předmětnosti není jaksi dvojznačná.

Jiný hlas: Dvojsmyslná?

Hejdánek: Ne, dvojznačná, to má dva významy. Takhle, v tomto smyslu, a ne dvojznačná jako [nesrozumitelné].

Jiný hlas: *Da muss ich zuerst eine Rückfrage stellen. Meinen Sie mit dem Wort Doppelsinn Pleonasmus?*

Hejdánek: Aha, to se musím zeptat. Myslíte tím slovem dvojznačnost pleonasmus?

Jiný hlas: *Zwei verschiedene Bedeutungen.*

Hejdánek: Nikoliv pleonasmus, nýbrž tedy dva rozdílné významy.

Jiný hlas: *Also, dann muss ich bekennen, dass ich die Frage nicht gut verstehe.*

Hejdánek: Tak v tom případě se musím přiznat, že té otázce dobře nerozumím.

Jiný hlas: *Darf ich es erläutern? Auf der Seite 25, Zeile 6, 7, 8, 9... also: einerseits der Sinn einer Gegenständlichkeit, die ist und ist was sie ist, ob sie erkannt wird oder nicht.*

Hejdánek: Tady to místo, našli jste si to už? Je to v tom, že se tam mluví tedy o smyslu předmětnosti, která je a je, čím je, ať už je poznána, nebo ne. To je charakterizována takto předmětnost.

Jiný hlas: *...und die doch als Gegenständlichkeit, Gegenständlichkeit möglicher Erkenntnis ist.*

Hejdánek: A přesto je jakožto předmětnost předmětností možného poznání. Nikoliv skutečného, nýbrž možného, poněvadž i bez poznání už je předmětnost. To je řečeno v té větě předtím.

Jiný hlas: *Ja, also da ist ganz klar, dass hier die Gegenständlichkeit der Erkenntnis eigentlich als Gegenstand der Erkenntnis gemeint wird. Also Gegenstand der Erkenntnis ist die Gegenständlichkeit, die ist und ist was sie ist, ob sie erkannt wird oder nicht. Das ist die Gegenständlichkeit der Erkenntnis. Aber...*

Hejdánek: Takže jeden smysl toho je, že předmětnost poznání spočívá v tom, že to je předmět toho poznání. Předmětnost se stává předmětem poznání.

Jiný hlas: *...wir wissen, dass jede Erkenntnis sich intentional an Gegenstände orientiert. Also in demselben Sinne, wo wir über Intentionalität der Erkenntnis sprechen, in demselben Sinne können wir über die Gegenständlichkeit der Erkenntnis sprechen. Also in diesem Sinne ist es zweideutig.*

Hejdánek: Druhý smysl předmětnosti poznání je, že každé poznání se vztahuje k nějakému předmětu, a tedy to je vlastnost toho poznání, ta předmětnost, nikoliv vlastnost toho předmětu. To je dvojsmysl, když se řekne předmětnost poznání.

Domnívám se, že Husserl má na mysli nejspíš pouze tu předmětnost toho předmětu. Přesně řečeno předmětnost, která je nezávislá na tom, zda je vůbec poznána, nebo nepoznána. Ale pak tedy důsledky to má v obou smyslech. Když to takto rozlišíme, tak je to neudržitelné v jedné i v druhé rovině.

Jiný hlas: Tady myslíte to, že ta předmětnost znamená, že každé poznání intenduje k nějakému předmětu.

Hejdánek: Ano, to je to, co říká *intentionalita*. Když mluvíme o *intentionalitě* poznání, tak tím myslíme, že každé poznání se vztahuje k něčemu mimo sebe. A to se nazývá předmětem. Čili, no a tedy jestliže mluví o předmětnosti, tak ta předmětnost, to je ten předmět poznání. Předmět poznání je předmětnost, což je ta řekněme tedy, jak bylo vyloženo, je ta obecná, je to, co dělá všechny předměty předměty. Každý je jiný, ale v jednom se shodují, že totiž jsou předměty. To, co dělá předměty předměty, to je předmětnost. To je ta trošku scholastika středověká.

Jiný hlas: *Es liegt kein Doppelsinn vor. Wenigstens wenn ich diesen Text richtig verstehe. Darüber können wir natürlich streiten. Ich verstehe diesen Text so, dass Husserl hier zwei Fälle unterscheidet, nämlich den Fall aktueller Erkenntnis und den Fall inaktueller Erkenntnis. Und wenn keine aktuelle Erkenntnis stattet findet, kann man sagen, dass der Gegenstand ist oder die Gegenständlichkeit sogar ist, was sie ist, ob sie erkannt wird oder nicht. Aber, und das ist auch die Fortsetzung dieses Satzes, diese Gegenständlichkeit ist nichtsdestoweniger prinzipiell erkennbar. Also es gibt einfach keine Gegenständlichkeit außerhalb möglicher Erkenntnis.*

Hejdánek: Nedochozí k žádné dvojznačnosti. Přinejmenším pokud já rozumím tomuto textu. O tom se můžeme samozřejmě přít. Já rozumím tomu textu tak, že Husserl zde rozlišuje dva případy, a to případ aktuálního poznání a případ neaktuálního poznání. Když nedochází k žádnému aktuálnímu poznání, pak je možné říci, že předmětnost je, čím je, ať už je poznávána, nebo ne. Ale, a to je to pokračování té věty, tato předmětnost není tím principiálně nepoznatelná, je tedy principiálně poznatelná. Neexistuje tedy žádná předmětnost, která by byla mimo možné poznání.

Jiný hlas: Wir verlassen nicht den Bereich der *Intentionalität*. Neopustíme oblast intencionality. Es gibt keine Gegenstände *an sich*. Neexistují žádné předměty samy o sobě. Oder man müsste diesen Ausdruck *an sich* so umdeuten, wie ich es gestern Abend gesagt habe, dass der Gegenstand *an sich* als einen Spezialfall von intentionalen Gegenständen aufgenommen wird. Nebo by se ten výraz *an sich* tak přeznačil, jak jsme to včera naznačili, že předmět *an sich* by byl chápán jako speciální případ obecné předmětnosti. Namentlich den Gegenstand, so wie er außerhalb der aktuellen Erkenntnis ist. Totiž ten případ, kdy ten předmět je mimo to aktuální poznání. Oder, andere Möglichkeit, den Gegenstand so wie

er als *Inbegriff* aller meiner möglichen Erfahrungen dieses Gegenstandes gedacht wird, aber nicht aktuell wahrgenommen. Nebo jak ten předmět na pozadí mé veškeré zkušenosti je myšlen, ale právě mimo tu aktuální zkušenost. Also, um auf das Beispiel von gestern zurückzukommen, ich könnte diese Tasse als eine Tasse *an sich* bezeichnen, wenn ich diese Tasse meine als den *Inbegriff* aller meiner möglichen und vielleicht auch aktuellen Wahrnehmungen von dieser Tasse. Jestliže se vracíme k tomu případu ze včerejška, mohl bych označit ten šálek jako šálek *an sich*, pokud ho pochopím jako souhrn všech mých zkušeností, poznání šálku, včetně i toho aktuálního. Jetzt und vielleicht nächstes Jahr, wenn ich wieder hier bin, und übernächstes Jahr, und alle mögliche Wahrnehmungen, die ich von dieser Tasse, nicht nur ich, sondern alle, Sie alle auch. Nyní, nebo v příštím roce, až tu zase budu, a v přespříštím, a všechny možné vjemy tohoto šálku, nejenom moje, ale i vaše, třeba. Der *Inbegriff* aller jener Wahrnehmungen könnte als die Tasse *an sich* bezeichnet werden. Souhrn všech těchto vjemů by mohl být označen jako šálek *an sich*. Aber es ist klar, dass dann die Tasse *an sich* ein Gegenstand möglicher Erfahrung ist und insofern ein intentionaler Gegenstand. Das ist meine Deutung. Ale je jasné, že tento šálek o sobě je předmětem možného poznání a v tom tedy intencionální předmět. To je můj výklad.

Hejdánek: Ja, aber nehmen wir es ernst, dass die *Gegenständlichkeit* in diesem Sinne Gegenstand nicht notwendigerweise *Gegenständlichkeit* einer aktuellen Erkenntnis sein muss, sondern nur einer möglichen. Dann frage ich mich, wie kann man über eine *Gegenständlichkeit* einer möglichen Erkenntnis sagen, dass sie ist, was sie ist? Dann kann man nur sagen, dass sie sein kann, was sie sein kann. Weil *Gegenständlichkeit* einer potenziellen Erkenntnis darf nicht existierend in dem intentionalen Sinne gelten, oder darf nicht... über so einen Gegenstand kann man doch nicht sagen, že er ist. Denn das Ist, das Sein des Gegenstandes, kann nicht vorweggehen vor der Aktualisierung der nur möglichen Erkenntnis.

Jiný hlas: Das ist wahr, aber man muss dann sagen... Můj argument je: kdyby tomu tak bylo, jak můžeme mluvit o předmětnosti možného poznání v tom smyslu, že jest, jaká jest? Jestliže jde jen o možné poznání, které se třeba vůbec ještě neuskutečnilo a možná se vůbec nemusí uskutečnit – pokud je lidstvo jenom na Zemi, tak někde v jiné galaxii prostě jsou *Gegenständlichkeiten*, ale ty se vůbec neuskuteční.

Hejdánek: Takže pokud jsou to předmětnosti možného poznání, tak nelze o nich říkat, že jsou, a pokud řekneme, že jsou, tak ovšem jsou skutečně nezávislé na tom poznání. Buď, anebo. Nun in dem Urteil, dieser oder jener Gegenstand ist, was er ist, v tom soudu, že tento předmět je to, čím je, wird ein Erfahrungsverlauf vorweggenommen oder abgekürzt. Je předjímán vlastně průběh, zkušenostní průběh nebo zkrácen.

Jiný hlas: Předjímáno nebo tedy zestručněno.

Hejdánek: Das abgekürzt, meinst du, vorweggenommen wird, antizipiert oder abgekürzt ist, dass man kurzerhand dies oder das sagt. Nicht, was wir gestern also zum Beispiel hatten, diese Tasse, ich sehe nur die Vorderseite, ale já říkám, je to šálek, ne? Ich kürze ab, ich könnte allerhand andere Erfahrungen machen, die dieses Urteil begründen würden, aber die brauche ich nicht, ich weiß so auf einmal, dass das eine Tasse ist.

Jiný hlas: Jako přeskokem, že nepotřebuje se na ten šálek podívat ze všech stran, aby řekl, že je to ten šálek, on prostě z jedné strany přeskočí, uzavře ten soud jaksi do té výpovědi tedy, že je to ten šálek.

Hejdánek: Ja. Nun nehmen wir ein Beispiel, das Husserl auch wohl mal gebraucht, die Hinterseite des Mondes.

Jiný hlas: Vezměme tedy příklad, který uvádí také Husserl, ta zadní strana Měsíce.

Hejdánek: Die ist, was sie ist, kann Husserl sagen, obwohl sie auch nie wahrgenommen wird.

Jiný hlas: Husserl by mohl říct, ta je taková, jaká je, ačkoliv nikdy nebude vnímána.

Hejdánek: Aber trotzdem, alles was ich von der Hinterseite des Mondes sage, beruht auf möglicher Erkenntnis.

Jiný hlas: Ale přesto, cokoliv bych o té odvrácené straně řekl, tak se děje na bázi možné zkušenosti.

Gegenständlichkeit ist, was sie ist, ob ich sie erkenne oder nicht. Předmětnost je, co je, jestli ji poznám, nebo ne. Ob ich es aktuell erkenne oder nicht.

Hejdánek: Zda to řeknu, nebo ne. Ale přesto je v tom textu rozpor mezi principiálně poznatelnou a zda je poznána, nebo ne. Tam se musí, aby se tomu textu porozumělo, tam se musí vložit to slovo aktuálně.

Jinak ten rozpor nezmizí. Jinak bychom tomu textu nemohli porozumět poznání v principu, zásadě, nebo teda aktuální poznání. To je jaksi ten předmět sporu a host říká, že to musíme jaksi uvážít nebo mít na paměti, že tady existuje ta dvojí možnost. *Sonst kann ich diesen Text nicht verstehen.* Jinak bych tomu textu nemohl porozumět.

Jiný hlas: *Und in diesem Text, den Hauptzusammenhang verstehe ich als Verknüpfung mit der Frage des über den Sinn der Unterscheidung zwischen gültiger und bloß prätendierender Erkenntnis. Und dazu gehört, dass die prätendierte Erkenntnis zu einer Gegenständlichkeit sich verhält, die nicht ist, was sie ist.* V tomto textu tu hlavní souvislost chápu jako spojení s otázkou o smyslu rozlišování mezi platnými a pouze pretendujícími, pretensivními poznatky. A vyložil jsem to tak, že tedy tento rozdíl je charakterizován potom dále v tom, že prostě ty poznatky, které pouze pretendují, dělají si nárok na platnost, ale platné nejsou, se vztahují také k nějakým *Gegenständlichkeiten*, k nějakým předmětnostem, o nichž neplatí, že jsou, co jsou, bez ohledu na to, zda jsou poznány, nebo ne. Čili jsem to vyložil v souvislosti s tímhletem. A po mém soudu je to bližší. Než to, co vykládáte v souvislosti s tou principiální a nebo aktuální poznání.

Hejdánek: *Man darf nicht, glaube ich, so konstruieren, wie Sie tun jetzt. Also, es ist nicht so, dass etwa die bloß prätendierte Erkenntnis verknüpft werden könnte mit dem, mit der Gegenständlichkeit, die nicht erkannt wird. Und dass die gültige Erkenntnis mit dem, mit der erkannten Gegenständlichkeit zu verknüpfen wäre. So darf man nicht konstruieren.*

Jiný hlas: Nesmíte to, myslím, takto konstruovat, jako to děláte. To není tak, že by to pretendující poznání bylo spojeno s tou předmětností, která není poznána, a že by platné poznání nebo platný poznatek s tou poznanou předmětností. Tak to nelze.

Hejdánek: *Husserl stellt hier zwei Sachen zugleich in Frage.*

Jiný hlas: Dvě věci si tu staví současně Husserl do otázky.

Hejdánek: *Auf der einen Seite die Leistung der Erkenntnis, wobei er anstatt des Wortes Leistung auch das Wort Sinn gebrauchen kann, und auf der anderen Seite den Sinn der Gegenständlichkeit. Also, es stehen sich hier gegenüber Erkenntnis und Gegenständlichkeit.*

Jiný hlas: Na jedné straně výkon poznání, přičemž je možno místo toho slova výkon použít slova smysl, a na druhé straně smysl předmětnosti. Takže stojí proti sobě poznání a předmětnost.

Hejdánek: *Auch die ungültige Erkenntnis... und da kann man innerhalb des Bereiches der Erkenntnis zwischen allerhand Erkenntnisarten unterscheiden. Etwa zwischen gültiger und bloß prätendierter. Die bloß prätendierte Erkenntnis, das wäre etwa, das wären etwa Präsumtionen, Mutmaßungen. Aber die haben auch Gegenständlichkeit vor sich. Klar.*

Jiný hlas: Natíkrát. I neplatné poznání... a v rámci té oblasti poznání lze rozlišovat mezi všelijakými druhy poznání. Například mezi platným a pretendujícím poznáním. Ty pretendující, které jsou založeny na předsudcích a podobně, v domněnkách, mají před sebou předmětnost.

Hejdánek: *Und das ist Gegenständlichkeit, die nicht ist, was sie ist.*

Jiný hlas: [nesrozumitelné] Ty pretendující, které jsou založeny na předsudcích a podobně, v domněnkách, mají před sebou předmětnost, která ale není ta, ovšem ta předmětnost je pouze presumpce, není tím, čím je.

Hejdánek: *Nun redet Husserl nicht von Gegenständlichkeit, die nicht ist, was sie ist. Er redet nur von Gegenständlichkeit, die ist, was sie ist.*

Jiný hlas: Teď mluví Husserl o předmětnosti, která není tím, čím je, a pro tu, která je tím, čím je.

Hejdánek: *Aber er spricht über prätendierte und gültige Erkenntnis. Also auch die prätendierte Erkenntnis hat, bezieht sich zu einer Gegenständlichkeit, die ist, was sie ist.*

Jiný hlas: Ale on mluví o pretendujícím a platném poznání. Čili i pretendující poznání se vztahuje k předmětnosti, která je tím, čím je.

Hejdánek: *Nein. Ich habe schon mal gesagt, dass man die beiden Hälfte dieses Satzes voneinander sozusagen trennen soll. Es sind zwei parallele Aufreihungen von Fragestellungen, die sich ergeben. Auf der einen Seite die Reihe der Fragestellungen bezüglich der Erkenntnis als subjektiven Akt.*

Jiný hlas: Tady je potřeba to rozdělit, nikoliv spojovat tu pretendovanou s předmětností, která by tedy byla, či nebyla. Nýbrž je potřeba to rozčlenit tak, že na jedné straně je teda ta platná a pretendující poznání vůči své předmětnosti.

Hejdánek: *Und auf der anderen Seite die Reihe von Problemen, mit denen man es zu tun hat bezüglich der Gegenständlichkeit.*

Jiný hlas: Na druhé straně celá řada problémů, které mají co do činění s předmětností.

Hejdánek: *Und innerhalb dieses Bereiches der Gegenständlichkeit gibt es auch natürlich wieder allerhand Formen. Da gibt es zum Beispiel Gegenstände, von denen man sagen muss, dass sie sind, was sie sind.*

Jiný hlas: A uvnitř této oblasti předmětnosti jsou samozřejmě také znovu všelijaké formy. Tam jsou například předměty, o kterých musíme říct, že jsou tím, čím jsou.

Hejdánek: *Das ist also die Form der Gegenständlichkeit, die, bei der keine aktuelle Erkenntnis im Spiel ist.*

Jiný hlas: To je tedy taková forma předmětnosti, u níž nejde právě o aktuální poznání.

Hejdánek: *Eine andere Form der Gegenständlichkeit dagegen ist die, bei der aktuelle Erkenntnis stattfindet. So. Ja, das sind so die wichtigsten beiden Formen, die er hier unterscheidet meiner Meinung nach. Aber noch einmal, von beiden gilt, dass sie prinzipiell erkennbar sind.*

Jiný hlas: Další forma předmětnosti je naproti tomu ta, u níž dochází k aktuálnímu poznání. Tak. To jsou ty dvě nejdůležitější formy, které se zde rozlišují podle mého názoru. Ale ještě jednou, o obou platí, že jsou principiálně poznatelné.

Hejdánek: *Ich kann es wirklich nicht anders verstehen als so, denn sonst würde Husserl die wichtigsten Thesen, die er mit großer Mühe sich in den Logischen Untersuchungen zu eigen gemacht hat, hier auf einmal widersprechen.*

Jiný hlas: Já tomu jinak nemůžu rozumět, protože jinak by si protirečil v tom, co tak jaksí pracně a namáhavě vypracoval v *Logických zkoumáních*.

Hejdánek: *Die wichtigste These in der V. Logischen Untersuchung ist eben, dass das Denken über eine Verdoppelung der Gegenständlichkeit grundfalsch ist.*

Jiný hlas: Ta nejdůležitější teze pátého zkoumání spočívá v tom, že zásadně falešné je uvažování o zdvojení předmětnosti v intencionální a ten takzvaný reálný předmět – moment, *über die Verdoppelung, das also die Verdoppelung der Gegenständlichkeit in einen intentionalen und einen sogenannten realen Gegenstand* – na předmětnost takzvaně reálnou a intencionální je zásadně falešné.

Hejdánek: *Spätestens seit den Logischen Untersuchungen, davon bin ich wirklich überzeugt, hat Husserl aufgehört, Realist zu sein in der Erkenntnistheorie.*

Jiný hlas: A jsem přesvědčen, že tedy nejpozději právě kolem roku 1900 v *Logických zkoumáních* přestal být Husserl takzvaným realistou.

Jiný hlas: *Meine letzte Frage, ein bisschen anders. Ist es möglich, das Ganze zu verstehen – es wird vielleicht ein bisschen zu provokativ klingen, aber vielleicht einen Sinn, meine ich – ist es möglich, es zu verstehen als einen Schritt rückwärts von Kant zu Leibniz? In dem Sinne: Für Leibniz, für die Monade, gibt es auch keinen Maß oder keine Möglichkeit der Adäquation der inneren Wahrnehmungen zu Gegenständen, die außer der Monade sind. Alles entfaltet sich notwendigerweise nur in der Monade. Also, wenn wir... noch eine kleine Kontrollfrage: Zum Beispiel Satz des Pythagoras in der Zeit der vorbabylonischen Zeit. Also auch damals, oder bei den ersten Säugetieren, oder noch vor dem Anfang unserer...*

--- (1988-01-09 Hendrik Adriaanse – Husserl (4)_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: No, schon damals war dieser Gedanke oder besser zu sagen Gegenstand oder Gegenständlichkeit dieses Gedankens eine Möglichkeit, ja? Oder es war ein Gegenstand einer möglicher Erkenntnis. Schon damals. Ja. Und dasselbe kann man über jede Wahrnehmung, über jede Phantasie,

über jedes Erlebnis sagen, dass auch wenn es nur ein möglicher Gedanke, ein mögliches Erlebnis und so weiter ist, also der Gegenstand ist was er ist. Also es ist einigermaßen eine prestabilisierte, ein prestabilisierter Vorrat der Gegenstände oder der Gegenständlichkeiten, die sind was sie sind, um eventuell für die nächste mögliche Erkenntnis Gegenständlichkeit der eventuell aktuellen Erkenntnis zu werden. Also alles was wir erleben ist was es ist a war es schon vor dem Anfang der Welt. Ja. Also es ist eigentlich prestabilisiert.

Moje kontrolní otázka, když to dovedeme takhle, jestli je možno pochopit Husserla jako krok zpět od Kanta k Leibnizovi, k jeho monádám, který taky neměly žádnou možnost přesvědčit se, jestli něco reálného existuje, a jen všechno vyvíjely uvnitř, všechno svý poznání. No a takže prostě a teď kontrolní věc, jak je to třeba s Pythagorovou větou v době neandertálců nebo co jsem to povídal. Už tenkrát to byla předmětnost možného poznání, že? A tohle lze říct o všem, o všech vjemech, o všech prožitcích vůbec, že prostě jejich předměty jsou, byly předměty, který jsou, co jsou, ještě daleko předtím, než ty prožitky byly realizovány, než byly aktualizovány. Takže vlastně, co se teď děje, je jenom aktualizace obrovského, obrovské zásoby prestabilizovaných předmětností, který už jsou odedávna tady a nic jinýho si nemůžeme vymyslet, než co už dávno bylo tou předmětností, která je, čím je.

Martin Seel wird das glaube ich antworten, oder reagieren. *Soll ich zuerst was sagen? Oder ja? Nun meine Antwort würde darin bestehen, dass wir noch mal einen Passus vor uns nehmen, den wir eben gelesen haben, nämlich auf Seite... osmnáct, na straně osmnáct. Den Absatz in der Mitte der Seite. Uprostřed osmnácté stránky, odstavec. „So schreitet die natürliche Erkenntnis fort. Sie bemächtigt sich in immer weiterem Umfang der von vornherein selbstverständlich existierenden und gegebenen und nur nach Umfang und Inhalt, nach Elementen, Verhältnissen, Gesetzen näher zu erforschenden Wirklichkeit.“* Tak postupuje přirozené poznání. Zmocňuje se ve stále rozsáhlejší rozsahu toho, co se od počátku samozřejmě existujícího a daného a na rozsah a obsah a elementy a vztahy a zákony té skutečnosti, kterou je třeba blíže prozkoumat.

Die Wirklichkeit liegt bereit, erkannt zu werden, aber sie ist in sich selbst, was sie ist.

Tady je to tak, že ta skutečnost je sama v sobě taková, jaká je, a počkává na to, že bude poznána.

Das ist der Standpunkt der natürlichen Denkhaltung, der die Naturwissenschaften und die Geisteswissenschaften, Mathematik erwachsen.

To je stanovisko toho přirozeného myšlenkového postoje, z něhož vyrůstají přírodní vědy, duchovní vědy a matematika.

Husserl nun unterscheidet von dieser Auffassung seine philosophische Denkhaltung.

A Husserl svůj filosofický myšlenkový postoj odlišuje od tohoto postoje.

Und nun werde ich versuchen in eigenen Worten zu sagen, noch mal, worin dann dieser große Unterschied, von dem Husserl am Ende der ersten Vorlesung spricht, worin dieser Unterschied besteht.

Teď se zkusím vlastními slovy, v čem vlastně spočívá ten zásadní rozdíl, tedy to, čím třeba ta první přednáška končí.

Eine philosophische Theorie ist nicht darauf hinaus das Bestehende als solches zu verneinen.

Filosofické teorii nejde o to, aby to, co tu je, tak popřela.

Der Philosoph, Husserl zufolge, will nicht sagen, dass dies oder jenes nicht besteht.

Filosof podle Husserla tím nechce říct, že to či ono neexistuje.

Beziehungsweise nicht unabhängig von der Erkenntnis da ist.

Respektive, že to druhé, že by řekl, že tedy to, co tu je, je nezávislé na poznání.

Aber er wird darauf bestehen, dass alles, was überhaupt gesagt und gedacht werden kann, im Bereich möglicher Erfahrung liegen muss.

Ale bude trvat na tom, že všechno, co je vůbec možno říci nebo myslet, musí ležet v oblasti možného poznání, možné zkušenosti. *Erkenntnis oder Erfahrung.* Poznání nebo zkušenost. *Macht mir nicht so viel Unterschied an diesem Punkt hier.* Na tomhle bodu v tom nevidím tak velký rozdíl.

Nun sagen sie, das ist ja eine Selbstverständlichkeit, das ist eine Trivialität.

Ted' řeknete, že to je samozřejmost, že to je trivialita.

Aber eine Trivialität, die zu betonen für die Philosophie, eben für eine philosophische Theorie eben ganz wichtig ist.

Ale je to trivialita, kterou filosofie, pro filosofickou teorii musí zvlášť zdůraznit.

Diese Trivialität, in Anführungszeichen, fügt unserer Erkenntnis der Welt kaum etwas hinzu.

Tato trivialita, v uvozovkách, nepřipojuje k našemu poznání světa nic, skoro nic.

Aber sie beugt einem ernsthaften Missverständnis vor.

Ale vyvaruje se velice vážnému nedorozumění.

Das Missverständnis nämlich, als ob...

Totíž nedorozumění, jako kdyby...

Jiný hlas: *alles, was wir wahrnehmen und erkennen*

Hejdánek: Že to, co všechno vnímáme a poznáváme

Jiný hlas: *als ob das alles Gegenstände an sich wären.*

Hejdánek: Že by to byly předměty samy o sobě.

Jiný hlas: *Als ob unsere Erkenntnis also eigentlich, ja, überflüssig wäre.*

Hejdánek: Jako kdyby naše poznání bylo vlastně nadbytečné.

Jiný hlas: *Als ob die Dinge auch ohne Erkenntnis, unsere Erkenntnis, wären so wie sie sind.*

Hejdánek: Jako kdyby věci i bez našeho poznání byly takové, jaké jsou.

Jiný hlas: *Aber, und das ist Husserls Entdeckung gewesen, die er sein ganzes Leben lang weiter ausgearbeitet und verfeinert hat,*

Hejdánek: Ale, a to bylo odhalení Husserlovo, které po celý život dál vypracovával a zpřesňoval,

Jiný hlas: *der Begriff des Gegenstandes ist grundsätzlich ein korrelativer Begriff.*

Hejdánek: pojem předmětu je zásadně korelativní pojem.

Jiný hlas: *Gegenstand ist Korrelat zu einem Akt möglicher Erkenntnis.*

Hejdánek: Předmět je korelát k možnému poznání.

Jiný hlas: *Und je nachdem wie wir erkennen, erscheint uns der Gegenstand.*

Hejdánek: A podle toho, jak poznáváme, jeví se nám předmět.

Jiný hlas: *So wie es unzählig viele Erkenntnisformen gibt, so gibt es auch unzählig viele voneinander verschiedene Gegenstandsformen.*

Hejdánek: Tak jako existuje bezpočet poznávacích forem, tak existuje i bezpočet od sebe se odlišujících předmětných forem.

Jiný hlas: *Gegenständlichkeit ist in eine Unmenge von Formen und Nuancen und Schattierungen auszulegen.*

Hejdánek: Předmětnost je třeba vyložit v nesčetných formách, odstínech a stupních.

Jiný hlas: *Ich betrachte es als den wichtigsten Beitrag Husserls zur Philosophie, dass er die Massivität des Gegenstandsbegriffs aufgelockert hat.*

Hejdánek: Považuji za nejdůležitější přínos Husserlův filosofii, že masivitu pojmu předmětu uvolnil.

Jiný hlas: *Das war meine Antwort. Jetzt deine.*

Hejdánek: To byla má odpověď. Ted' tvá.

Jiný hlas: *Vielleicht noch eine kleine Frage. In diesem Abschnitt, Seite 18, ja. Wie soll man verstehen den Wort die... Erkenntnis schreitet vor. Was für ein Fortschritt hat hier... noch eine kleine Bemerkung... gibt es die Sache, die in gewissem Sinne in dem Horizont... erkennbar sind. Das sind die Sache, die eintreten in dem Horizont, wo man diese Sache treffen kann. Aber gibt es auch die Sache, die schon verloren sind, die weg... Also vielleicht dieses, dieser Fortschritt meint nicht, spricht nicht über den kumulativen Charakter der Erkennen...*

Hejdánek: V septimě se tady hovoří o tom, že přirozené poznání postupuje dopředu. Jaký význam dáváte tomu slovu *Fortschritt*, pokroku? Ještě jedna malá poznámka. Existuje horizont lidského světa, do něhož věci přicházejí a jsou v něm a jsou poznatelné, ale zase z něho odcházejí a ztrácejí se v jakémsi

zapomenutí. Takže ten postup není kumulativní.

Jiný hlas: *Ich weiß nicht, ob ich die Frage ganz gut verstanden habe... ja, ich werde zuerst eine Antwort geben und dann höre ich von dir, ob es stimmt oder nicht, ja? Man könnte denke ich zwischen zwei Begriffen von Fortschritt tatsächlich unterscheiden. Einer dieser Fortschrittsbegriffe wäre der Hegelsche. Bei Hegel ist es so, dass Fortschritt ohne Zweifel nicht nur Gewinn, sondern auch Verlust bedeutet. Und dieser Fortschrittsbegriff impliziert nicht notwendig eine Kumulation. Es werden auf der einen Seite immer neue Erkenntnisse oder Einsichten gewonnen, aber auf der anderen Seite müssen auch zur gleichen Zeit andere Erkenntnisse preisgegeben werden.*

Hejdánek: Nevím, jestli jsem pochopil tu otázku. Já tedy dám odpověď a pak se zeptám, jestli to tak je. Mohlo by se rozlišovat mezi dvěma pojmy pokroku. Jeden z těchto pojmů pokroku je hegelovský. Tam u Hegela pokrok znamená nejenom zisk, nýbrž i ztrátu. A tento pojem pokroku nezahrnuje nutně kumulaci. Na jedné straně jsou získávány nové poznatky, ale na druhé straně je třeba se určitých poznatků vzdát. Jiný hlas: *Man könnte Hegel so interpretieren, dass die Summe der Erkenntnis gleich bleibt. So könnte man ihn interpretieren. Ich denke, dass eine andere Hegel-Interpretation übrigens richtiger wäre... Also hier hat man einen Fortschrittsbegriff ohne Kumulation von Erkenntnis. Davon muss man dann einen anderen Fortschrittsbegriff unterscheiden, in dem eben diese Kumulation von Erkenntnissen konstitutiv ist. Und nun zu unserem Text, ich denke, dass bei Husserl in diesem Kontext eigentlich der erste Fortschrittsbegriff nicht in Betracht kommt. Denn er redet hier nicht ausdrücklich von Preisgabe, Verlust von Erkenntnis...*

Hejdánek: Tak by se dalo interpretovat Hegela, že suma poznatků zůstává táž. Dalo by se to tak vyložit, i když si myslím, že jiná interpretace by byla správnější. Zde máme pojem pokroku bez kumulace. Musíme od toho odlišovat jiný pojem pokroku, v němž je kumulace poznatků konstitutivní. A zpět k textu. Myslím si, že nepřichází v úvahu u Husserla v tomto kontextu ten první pojem pokroku, poněvadž on nemluví výslovně o vzdání se, o ztrátě poznání.

Jiný hlas: *Er weckt hier den Eindruck, als ob die Erkenntnis einen immer breiteren Umfang von erkennbaren Gegenständen treffen könnte, erreichen könnte.*

Jiný hlas: Ale vyvolává dojem, jako by stále narůstal ten rozsah těch poznatých a poznatelných předmětů.

Jiný hlas: *Also ich würde ihn hier so auslegen, dass die natürliche Denkhaltung davon ausgeht, dass Erkenntnis ohne Verluste und mit immer neuen Gewinnen sich ausbreiten kann.*

Jiný hlas: Vyložil bych to tak, že ten přirozený myšlenkový postoj vychází z toho, že stále roste ten rozsah těch poznatků, aniž by docházelo ke ztrátě.

Jiný hlas: *Das muss übrigens nicht Husserls eigener Standpunkt sein.*

Jiný hlas: To ovšem nemusí být stanovisko samotného Husserla.

Jiný hlas: *Denn Husserl unterscheidet ja die natürliche Denkhaltung scharf von der philosophischen.*

Jiný hlas: Husserl rozlišuje vlastně přirozený postoj od toho filosofického.

Jiný hlas: *Und auf philosophischer Ebene verhält sich die Sache wesentlich anders.*

Jiný hlas: A na té filosofické rovině je tomu samozřejmě docela jinak.

Jiný hlas: *Wir haben das auch in diesem Texte gesehen.*

Jiný hlas: Viděli jsme to v našem textu.

Jiný hlas: *Da ist Erkenntniskritik von Nöten, die gewisse Vorurteile auch abschafft, durchbricht, berichtigt und so weiter.*

Jiný hlas: Je tam kritika poznání, která určité předsudky odbourává, likviduje.

Jiný hlas: *Da findet also nicht nur Gewinn der Erkenntnis statt, sondern auch Verlust.*

Jiný hlas: Tudiž nedochází pouze k zisku, nýbrž i k určité ztrátě.

Jiný hlas: *Aber um darauf zurückzukommen, soweit es die natürliche Denkhaltung betrifft, handelt es sich glaube ich um einen kumulativen Erkenntnisfortschritt.*

Jiný hlas: Pokud se týká toho přirozeného myšlenkového postoje, jde patrně o ten kumulativní nárůst poznání.

Jiný hlas: Ladislaus' Standpunkt verstand ich so, dass er eigentlich Husserl supponiert, als ob er einen prestabilisierten Umfang von Kenntnissen oder Gegenständlichkeiten voraussetzt, was, wenn ich gut verstehe, diesen Satz gerade umgekehrt der natürlichen Erkenntnis oder der natürlichen Denkhaltung zugeschrieben wird. Denn das geht von einer Wirklichkeit, die vornherein existiert und gegeben ist. Die geht also... wenn etwas prestabilisiert ist an Gegenständlichkeit, dann ist es in der natürlichen Denkhaltung. Die geht davon aus, dass die Gegenstände sozusagen bereitliegen und die müssen nur noch entdeckt werden. Bei Husserl geht es um das Geschehen, also um das, was nicht vorgegeben ist oder vorfindlich, also in einem fertigen Vorhandensein. Auch das, aber, und das ist wichtiger vielleicht ještě, indem neue Erkenntnisse gewonnen werden, ändert sich auch der ontologische Status der Gegenstände. Es sind nicht mehr Gegenstände an sich, sondern es sind Gegenstände der Erkenntnis. Das ist entscheidend wichtig.

Hejdánek: Já už jsem chtěl být zticha, ale tohleto nemůžu přežit. Promiňte, to se nedá. Tady je totiž... meine... mein ursprünglicher Gedanke war, das war nur Anfang, dass zwar – und das, was Sie jetzt gesagt haben, das ist kein Argument. Das, was Sie gesagt haben, das bedeutet, že Husserl ursprünglich die Absicht gehabt hat, die philosophische Einstellung als ganz anders als die natürliche zu verstehen. Aber ich meine, dass ich bewiesen habe, dass er eigentlich dasselbe sagt, nur nach der phänomenologischen Reduktion. Also er will nicht mehr wie die natürliche Geisteshaltung und Denkhaltung voraussetzt, die reale Objektivität behalten. Das streicht er weg, das existiert für ihn nicht. Aber als Gegenständlichkeiten möglicher Erkenntnis hat er immer dasselbe wieder, ohne eigentlich die proponierte Differenz der Philosophie von der natürlichen Haltung zu halten. Prosím vás, že já vás nenechám, ale já už budu zticha, jenom si takhle zacpu pusu.

Já jsem nemohl zůstat zticha, protože to bylo vyloženo s takovou dobrou vůlí rozumět, co zamýšlel Husserl. Ale to mně srdečně fuk. Já chci přihlédnout k tomu, co skutečně udělal, ne co zamýšlel. A co skutečně udělal, je, že sice škrtl tu prestabilizovanou zásobu těch reálných skutečností, ale místo toho tam nechal prestabilizovanou zásobu těch předmětností možného poznání. A jinak se tam nic jiného nestalo, kromě toho, že se z něj stal ten Leibnizovec, monadolog nebo monadista. V podstatě je to tam všechno zpátky. A to, co tam jako program filosofie, aby se... to se mu nepodařilo. Čili slovy Patočkovými, které rád vždy znovu opakoval, jak se Masarykovi nebo Palackému nepodařila česká národní filosofie a tak dále, a Rádlovi se nepodařilo kritizovat celou dosavadní evropskou tradici a Schelerovi se nepodařila, tak Husserlovi se nepodařilo realizovat to, co si tak báječně vymyslel, že by byla filosofie.

Jiný hlas: Nun gut. Mein philosophischer Lehrer, der Ihnen auch bekannt ist, Theo de Boer, hat in seinem großen Husserlbuch mal diesen Satz über die phänomenologische Reduktion geschrieben: In der phänomenologischen Reduktion geht nichts verloren, außer einer falschen Interpretation der Welt, nämlich die Interpretation der Welt als eines Ansichseienden.

Hejdánek: Můj filosofický učitel, který je vám také znám, Theo de Boer, ve své velké knize o Husserlovi napsal tuto větu o fenomenologické redukci: v fenomenologické redukci se nic neztrácí kromě falešné interpretace světa, totiž interpretace světa jako o sobě jsoucího, an sich seiende.

Jiný hlas: Und mehr als das, mehr also als die Beseitigung dieser falschen Interpretation, will die Phänomenologie Husserls auch nicht leisten. Noch einmal: Die Phänomenologie belehrt uns nicht, bereichert nicht unsere Erkenntnis der Welt, aber sie befreit uns von einem falschen Vorurteil. Ich muss hier denken an einen Satz Wittgensteins: Philosophie lässt alles so wie es ist.

Hejdánek: A víc než to, víc než odstranění této falešné interpretace, fenomenologie Husserlova nechce podnikat. Ještě jednou: fenomenologie nás nepoučuje, neobohacuje naše poznání světa, ale ona nás osvobozuje od falešného předsudku. Musím tu myslet na jednu větu Wittgensteinovu: filosofie nechá všechno tak, jak je.

Jiný hlas: Also philosophische Erkenntnis, und darin besteht eben der Unterschied von wissenschaftlicher Erkenntnis, philosophische Erkenntnis ist nicht darauf aus, unsere Erkenntnis der Welt auszubreiten, zu vergrößern, sondern unsere Erkenntnis der Welt zu begründen, zu rechtfertigen. Und darin besteht der,

nun ich sage es etwas dramatisch, der abgrundtiefe Unterschied zwischen Wissenschaften und Philosophie. Und in dem Sinne meine ich doch, dass Husserl einiges Anrecht darauf hat, am Ende dieser ersten Vorlesung in so emphatischen Worten über den Unterschied zwischen Philosophie und Wissenschaft zu reden. Noch einmal mit einer moderneren Terminologie gesagt: Die Wissenschaften bieten die Theorie der Welt, die Philosophie bietet eine Metatheorie dieser Theorien der Welt.

Hejdánek: Čili filosofické poznání, a v tom spočívá ten rozdíl od vědeckého poznání, není zaměřeno na to, aby rozšířilo naše poznání světa, nýbrž aby naše poznání světa založilo, aby je ospravedlnilo. A v tom spočívá ten, řeknu to poněkud dramaticky, propastný rozdíl mezi vědou a filosofií. V tomto smyslu se domnívám, že Husserl má určité právo na konci této první přednášky v tak emfatických slovech o rozdílu mezi filosofií a vědou mluvit. Ještě jednou, řečeno s modernější terminologií: vědy nabízejí teorii světa, filosofie nabízí *metateorii* těchto teorií.

Jiný hlas: Tak co, přátelé? Já myslím, že to ani není možné promluvit. Já bych chtěl jenom vyjasnit, v té první přednášce, když se hovoří, když se rozlišuje mezi přirozenou a filosofickou vědou, tak jsem se chtěl zeptat, zda se toto rozlišení týká pouze věd, nýbrž i něčeho obecnějšího, jako by se dalo nazvat jako přirozený obecný postoj a filosofie. Myslíte tím přirozený postoj, který není kultivován vědou? Zkušenost běžnou, obecnou?

Hejdánek: Tam se mluví o obojím. Tam šlo spíš o to, jestli je něco ještě v pozadí nebo základnějšího než rozdíl mezi vědami a filosofií.

Jiný hlas: Mluvílo se často o přirozeném myšlenkovém postoji a filosofickém.

Hejdánek: Jedna věc je přirozený myšlenkový postoj, a to jsem si vždycky myslel, ten přirozený myšlenkový postoj je vždycky ten pouze vědecký?

Jiný hlas: Ne, ne, ne. Vědecký z toho vyrůstá, ale je ještě i předvědecký.

Hejdánek: To znamená, že ta Husserlova kritika se týká obecného přirozeného myšlenkového postoje. A dokonce se říká, že to vyrůstá z toho. Hleďte, hned třetí řádka v češtině by to měla být, že ta přirozená věda a filosofická věda se musí lišit, protože ta přirozená pochází nebo má původ v přirozeném postoji ducha a ta filosofická z filosofického postoje ducha. Čili ten postoj ducha je tím základním, z čeho se eventuálně může zrodit ta věda, nebo na druhé straně filosofie. A to nemusí být... to je ještě předcházející, to může být mnohem primitivnější.

Jiný hlas: Takže si Husserl musel být vědom, že všechno lidské poznání, ať jsou to například Ježíšovy řeči nebo Newtonovy myšlenky, ale i náš každodenní život, aby mohl být vůbec žit, musí zaujmout přirozený postoj ducha. Jak ho může nahradit? Čím ten přirozený?

[nesrozumitelné]

Jiný hlas: Když Husserl rozlišuje mezi transcendentální reflexí a přirozenou, tak mě napadá taková trošku zvláštní otázka, co si sliboval Husserl od toho, bude-li zamilovaný člověk zkoumat milovanou bytost transcendentální reflexí, a nikoliv přirozenou reflexí?

Jiný hlas: Also die Frage läuft auf das Problem, ob man die *transzendente Reflexion* auch im Alltag, zum Beispiel in einer Liebesbeziehung, also applizieren kann. In welcher Weise, ob es überhaupt möglich ist, ja, so ungefähr. Ob sie anwendbar ist auch auf das alltägliche Leben und in welcher Hinsicht.

Hejdánek: Vlastně to je problém, jestli lze *transcendentální reflexi* aplikovat i v běžném životě, například v milostném vztahu. Do jaké míry je to vůbec možné, jestli je to aplikovatelné na běžný život a v jakém ohledu.

Jiný hlas: Ich meine, dass, ob ich nun ständig eine solche *Reduktion*... Dass ständig ein Problem vorliegt, nämlich dass ich einerseits von dieser allgemeinen Denkhaltung getrieben werde und aber zugleich sollte ich eigentlich nach Husserl zufolge das nun phänomenologisch reflektieren und meine Haltung darauf richten. Und wie ist das praktizierbar? Das ist ein sehr komplexes Problem, das Husserl wohl auch nicht ganz gelöst haben dürfte.

Hejdánek: Aby se neustále pracovalo s tím, aby se neustále prováděla nějaká ta *redukce*. Tady je neustále problém v tom, že jsem na jedné straně ovlivňován tímto obecným postojem, ale zároveň bych podle

Husserla měl toto fenomenologicky reflektovat a na tento postoj se zaměřit. Jak je to prakticky možné? To je velice složitý problém, který patrně Husserl sám úplně nevyřešil.

Jiný hlas: Es ist also das Problem des Verhältnisses zwischen Philosophieren und Leben.

Hejdánek: Je to tedy problém vztahu mezi filosofováním a životem.

Jiný hlas: Für Husserl ist es so, dass die *Philosophie* doch irgendwie vorangeht. Und auf der ersten Stelle kommt und er möchte, sein Ideal wäre, dass alles Leben doch irgendwie von *Philosophie* durchdrungen wird. Und von dem Philosophen hat er auch sehr hohe Erwartungen. Sie sollen die ganze Lebensführung gestalten. Die Philosophen sind, so wie er es in einer späten Schrift nennt, sind die Funktionäre der Menschheit, der *Humanität*. Das sind meiner Meinung nach ein bisschen überspannte Erwartungen.

Hejdánek: Pro Husserla je to přesto tak, že v jistém smyslu filosofie předchází a přichází na první místo. Tedy onen ideál, že život by vlastně měl být nějak prostoupen filosofií, celý život. A od filosofů mnoho čeká. Mají jaksi utvářet život, vést život. Filosofové jsou, jak to v pozdějším spise nazývá, funkcionáři lidstva, lidskosti. To jsou podle mého soudu trochu přetažená očekávání.

Jiný hlas: Aber immerhin, er war offensichtlich der Meinung, dass das alltägliche Leben durch philosophische Reflexion so durchdrungen und vertieft werden könnte, dass philosophische Einsichten in der Tat in der alltäglichen Lebenspraxis angewandt werden.

Hejdánek: Ale přesto byl zřejmě toho názoru, že běžný denní život by měl být filosofickou reflexí tak prostoupen a prohlouben, že by skutečně byly použity filosofické vhledy v denní životní praxi.

Jiný hlas: Und worin würde dann diese Anwendung bestehen? Nicht so sehr darin, dass man andere Sachen macht, als man sonst gemacht haben würde, sondern dass man das, was man tut, mit einer anderen tieferen Einsicht tut. Dass Selbst- und Weltverständnis, von dem aus man lebt, wird verändert. Darin besteht sozagen der praktische Nutzen der *transzendentalen Reflexion*. Und das ist eine Skizze einer Antwort, es wäre viel mehr zu sagen, aber so im Wesentlichen.

Hejdánek: A v čem by tedy spočívala tato aplikace? Nikoli v tom, že by se činily jiné věci, než které by se normálně konaly, nýbrž v tom, že by se to, co se dělá, činilo s hlubším vhladem. Že by se změnilo sebeporozumění a porozumění světa, z něhož se žije. V tom vlastně spočívá praktický užitek *transcendentální reflexe*. To je zatím skica odpovědi. Šlo by o tom mluvit mnohem více, ale asi takto.

Jiný hlas: Já jsem se ještě chtěl zeptat, jestli by to tedy mělo vést k novému založení vědy, nebo popřípadě třeba jako, že by kompetenci věd přebírala tedy filosofie. Ob dieser Anspruch, dass die exakten Wissenschaften anders begründet sein sollen wie natürlich, dass man also das Endergebnis dieses Versuchs sein würde, dass tatsächlich man andere Wissenschaft da hätte als die herkömmliche. Und oder dass die Aufgabe derselben, also der derartigen Wissenschaften, nun die *Philosophie* übernehmen sollte.

Hejdánek: Husserl si ve své první fázi, na začátku, myslel, že vylepší i obsahově to nové filosofické zdůvodnění i vědy samotné. Tím, že tedy tehdy na začátku vystoupil s tou deskriptivní psychologíí jakožto vlastně základem pro matematiku, tak se domníval, že také to bude mít vliv.

Jiný hlas: Davon hat er eine bessere Mathematik erwartet. Natürlich nur auf Unterteilen, aber er hat tatsächlich gemeint, dass gewisse Beweise zum Beispiel strenger, eleganter geliefert werden könnten mit Hilfe seines philosophischen Verfahrens.

Hejdánek: Očekával od toho také lepší matematiku. Pochopitelně v určitých podílech, ale skutečně se domníval, že určité důkazy budou moci být elegantněji a přesněji provedeny tímto filosofickým základem.

Jiný hlas: Später hat er diese Meinung verlassen, und sieht er die Aufgabe der *Philosophie* nur darin, dass die Wissenschaften, dass den Wissenschaften ein tragfähiges Fundament gegeben wird. Also die *Philosophie* soll die Wissenschaften begründen und das heißt ihnen ihre Naivität entnehmen. Durch die *Philosophie* sollen die Wissenschaften endlich zur Einsicht in das gebracht werden, was sie eigentlich tun, was sie ohnehin schon tun.

Hejdánek: Opustil později toto mínění a spatřuje úlohu filosofie pouze v tom, že bude dán vědám nosný

základ. Filosofie by měla založit vědy a tím je zbavit jejich naivity. Prostřednictvím filosofie by měly být vědy konečně přivedeny k vhledu do toho, co vlastně dělají, co už tak jako tak dělají.

Jiný hlas: *Aber dass sie es nun besser wissen. In dem Sinne wissen sie es besser, aber das verändert inhaltlich an den Wissenschaften nichts.* Teď budou ovšem tyto vědy sice obsahově dál nezměněné, ale budou informovanější, budou lépe vědět o svém Grundu, o svém základě.

Und Husserl hat dann dabei den Anspruch, dass ohne dieses gründliche Wissen, das nur die Philosophie geben kann, es in praktischer Hinsicht für das Wohlergehen der Welt und das Wohleben der Menschheit falsch gehen wird. A Husserl má při tom ten nárok, že pokud se nedostane vědám tohoto základu, pak tedy život lidstva a světa bude na tom hůř nebo nedojde k té [nesrozumitelné].

Also ohne Philosophie ist die Menschheit, die Humanität gefährdet. Nicht so sehr die Richtigkeit der wissenschaftlichen Ergebnisse. Takže bez filosofie je ohroženo lidstvo, ne tak moc správnost vědeckých poznatků.

Und vielleicht zum Schluss will ich jetzt noch mal etwas über das Programm sagen. Ich hatte es mir so gedacht, dass wir morgen aus der zweiten, dritten und vierten Vorlesung kleine Stücke nehmen. Und zwar Seite 36, Zeile 5, „Man mag nun die Transzendenz...“ und so weiter, bis zum Ende der zweiten Vorlesung, das ist Seite 39. A nakonec k tomu programu. Já jsem si to myslel tak, že zítra bychom ze druhé, třetí a čtvrté přednášky vzali takové krátké kousky, oddíly.

Jiný hlas: To je prakticky na třicáté šesté stránce, po asi třech nebo čtyřech řádcích začíná nový odstavec, jo, tak od toho až do konce přednášky.

Jiný hlas: *Und dann aus der dritten Vorlesung Seite 43 bis 47.* Ze třetí přednášky strana 43 až 47.